

MAGYAR-ÜNNEP

TANÜGYKÖZPONTI
HAVI
FOLYÓIRAT

VII. ÉVFOLYAM

1933 SZEPTEMBER 25.

7. SZÁM

TARTALOM:

Az októberi vértanúk és a mai magyar nemzedék. (V.)

Sajó Sándor: Trianon. (Vers.)

Revíziós óra: Az elveszett Arad. — Pósa Lajos: Október hatodikán. (Vers.) — Ehrlich A.: Az aradi tizenhárom. (Ének.) — Móra László: Miénk a láng.

Revíziós naptár Októberre.

Havas István: Két diák beszélget. (Vers.)

Október 6.

Ismeretár: A szabadságharc vértanúi. — Ünnepi beszédek: Milyen legyen a kicsinyek ünnepi beszéde. Reissmann Ilona, Kicsinyeknek. — Vályi Nagy Géza: Hinni kell! (Vers.)

Mesedételen. A hazaért való hősi önfeláldozásról. — Az aradi vértanúk. — Jászai Horváth Elemér: Magyar feltámadás. (Vers.) — Avar Gyula: A kis szavalók. — Szathmáry István: A béna hős dala. (Vers.) — Veszi József: Arad. — Ijly. Jósavay Gábor: Piros rózsa, fehér rózsa... (Ének.) — A veszlőhely csodája. — Móra L.: Októberi bánateső.

Gróf Klebelsberg Kunó halálának évfordulójára.

Testgyakorlás: Óratervek októberre. 6—8 éveseknek. — 8—12 éveseknek.

Irodalom: Vicsay Lajos: Előszőr igazság — azután béke! — Jeges Sándor: Természetrájk tanítás vezérkönyve.

Szerkesztői üzenetek.

Felelős szerkesztő:
VICSAY LAJOS
tanár

Szerkesztőség:
SZEGED, II. ker. polg. f. uiskola
Madách uca

Legujabb rendelet szerint készült NÉPMŰVELŐDÉSI ELŐADÁSOK.

A Nagymélt. Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter Ur a mai viszonyoknak megfelelően a **Népművelődési Előadások** keretében is elrendelte, hogy a **közgazdasági és a háziipari ismeretek köréből** tartassanak előadások.

A VKM. 17.000. sz. rendelete alapján kiadásunkban 12 kidolgozott népművelési előadás jelent meg a következő tartalommal:

Szalmamunkák
Lószórmunkák
Gyékénymunkák
Círokmunkák
Vesszőmunkák
Famunkák I.

Famunkák II.
Háziipari szöv. felállítása
Művirágkészítés
Kézimunka játék készítés
A mezőgazdaság új irányai
A mezőgazdaság jövője

A füzet minden népművelő előadónak nélkülözhetetlen, ára **1.60 P**

Postafakarék csekk számla
26.297.

Szegedi

házi tarhonyát

elsőrendű 2 tojásos minőségben

5 kg-os zsákban **3.-** pengőért

5 „ 2 tojásos csőtésztát **3.60** „

utánvétellel szállít

ifj. Gárgyán Sándor
tésztaárugyár. **SZEGED.**

MAGYAR ÜNNEP

TANÜGYI HAVI FOLYÓIRAT

VII. évfolyam

1933 szeptember 25.

7. szám

Az októberi vértanúk és a mai magyar nemzedék

Nyolcvannégy esztendő választ már el bennünket az aradi sortűztől és a kilenc bitófa szörnyűséges napjától. Nyolcvannégy esztendő... Alig több két generációnál, — de valójában, a mai élet tüktető-vágtató zajlásában több ez, mint nyolc egész század! Hiszen már a világháború előtti boldog Magyarország is szinte elmosódik az emlékezés sűrű tábláján, a Szent István országának ezeréves emléké! Ünneplő millenium pedig szinte egészen ködbe vész, ha visszatekintünk egy pillanatra robotos-gondos életünk-ből... Nyolcvannégy év...

Es mégis, bármilyen távolság legyen is ez az elmúlt nyolcvannégy esztendő, mégsem mehetünk el évfordulója mellett hangtalanul. Nem mehetünk el mellette anélkül, hogy ha rövid időre is, de meg ne álljunk az évforduló fekete dátuma előtt s levett kalappal, lelkünkbelől fakadó nehéz sóhajjal fel ne idézzük azt a szomorú, azt a feketén felénk integető október hatodikát.

Ez a nyolcvannégy esztendő óriási űrt vágott a márciusi ifjuság és a trianoni szörnyű és kegyetlen ítélet által alkotott csonka baza nemzedéke közé! Szörnyű az űr, ha áttekintünk rajta... Hová lett az a szép Magyarország, amelynek márciusi ifjai ott tolongtak még hazafias felkesedéssel a pesti Nemzeti Múzeum előtt azon a nevezetes március idusán...? Hová lett az a gyönyörű és gazdag Magyarország, amelynek olyan fiai vetekedtek egymással a hon megmentésében, mint Kossuth Lajos, gróf Széchenyi István, vagy Deák Ferenc, báró Wesselényi és a többiek...? Hová lett az a felszabadult sóhaj a magyar ajkakra, ami akkor szállott ki azokból a Petőfi Talpra magyarját esküvő örömteli magyar ajkából, amikor megszületett a modern Magyarország s amely a nemzet tagjává avatott nyolc millió magyart! Hová lettek azok az idők?...

Szinte egy évezred választ el bennünket ettől a boldog, ma már ködös és mégis olyan feledhetetlen időktől. Egy meggyötört, megalázott nemzedék fordítja most vissza a szemét azokra a gyönyörű napokra... És feltűnnek a távolban a márciusi nagy napok vezérei: Petőfi, Jókai, Vasvári és a többiek... És egy nehéz sóhaj tör ki ajkaink közül... s eszünkbe jutnak az elszakított Magyarország gyönyörű, drága vidékei: a Bánság és Bánát... a szép Erdélyország... a gazdag Felföld minden kincses városával... És feltűnnek azután a diadalmas esaták, bennük, mint világító fároszok égnek, lángolnak a félistenek: Damjanich, a rettenthetetlen dalia.

Legújabb rendelet szerint készült NÉPMŰVELŐDÉSI ELŐADÁSOK.

A Nagymélt. Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter Ur a mai viszonyoknak megfelelően a **Népművelődési Előadások** keretében is elrendelte, hogy a **közgazdasági és a háziipari ismeretek köréből** tartassanak előadások.

A VKM. 17.000. sz. rendelete alapján kiadásunkban 12 kidolgozott népművelési előadás jelent meg a következő tartalommal:

Szalmamunkák
Lószőrmunkák
Gyékénymunkák
Cirokmunkák
Vesszőmunkák
Famunkák I.

Famunkák II.
Háziipari szöv. felállítása
Művirágkészítés
Kézimunka játék készítés
A mezőgazdaság új irányai
A mezőgazdaság jövője

A füzet minden népművelő előadónak nélkülözhetetlen, ára **1.60 P**

Postafakarék csekk számla
26.297.

Szegedi

házi tarhonyát

elsőrendű 2 tojásos minőségben

5 kg-os zsákban **3.-** pengőért

5 „ 2 tojásos csőtésztát **3.60** „

utánvétellel szállít

ifj. Gárgyán Sándor

tésztaárugyár.

SZEGED.

MAGYAR ÜNNEP

TANÜGYI HAVI FOLYÓIRAT

VII. évfolyam

1933 szeptember 25.

7. szám

Az októberi vértanúk és a mai magyar nemzedék

Nyolevannégy esztendő választ már el bennünket az aradi sortűztől és a kilenc bitófa szörnyűséges napjától. Nyolevannégy esztendő... Alig több két generációnál, — de valójában, a mai élet lüktető-vágtató zajlásában több ez, mint nyole egész század! Hiszen már a világháború előtti boldog Magyarország is szinte elmosódik az emlékezés szürke tábláján, a Szent István országának ezeréves emlékét ünneplő millenium pedig szinte egészen ködbe vész, ha visszatekintünk egy pillanatra robotos-gondos életünk-ből... Nyolevannégy év...

Es mégis, bármilyen távolság legyen is ez az elmúlt nyolevannégy esztendő, mégsem mehetünk el évfordulója mellett hangtalanul. Nem mehetünk el mellette anélkül, hogy ha rövid időre is, de meg ne álljunk az évforduló fekete dátuma előtt s levett kalappal, lelkünk-ből fakadó nehéz sóhajjal fel ne idézzük azt a szomorú, azt a feketén felénk integető október hatodikát.

Ez a nyolevannégy esztendő óriási űrt vágott a márciusi ifjuság és a trianoni szörnyű és kegyetlen ítélet által alkotott csonka haza nemzedéke közé! Szörnyű az űr, ha áttekintünk rajta... Hová lett az a szép Magyarország, amelynek márciusi ifjai ott tolongtak még hazafias lelkesedéssel a pesti Nemzeti Múzeum előtt azon a nevezetes március idusán...? Hová lett az a gyönyörű és gazdag Magyarország, amelynek olyan fiai vetekedtek egymással a hon megmentésében, mint Kossuth Lajos, gróf Széchenyi István, vagy Deák Ferenc, báró Wesselényi és a többiek...? Hová lett az a felszabadult sóhaj a magyar ajkáról, ami akkor szállott ki azokból a Petőfi Talpra magyarját esküvő örömteli magyar ajkából, amikor megszületett a modern Magyarország s amely a nemzet tagjává avatott nyole millió magyart! Hová lettek azok az idők?...

Szinte egy évezred választ el bennünket ettől a boldog, ma már ködös és mégis olyan feledhetetlen időktől. Egy meggyötört, megalázott nemzedék fordítja most vissza a szemét azokra a gyönyörű napokra... És felütnnek a távolban a márciusi nagy napok vezérei: Petőfi, Jókai, Vasvári és a többiek... És egy nehéz sóhaj tör ki ajkaink közül... s eszünkbe jutnak az elszakított Magyarország gyönyörű, drága vidékei: a Bánság és Bánát... a szép Erdélyország... a gazdag Felvidék minden kienes városával... És felütnnek azután a diadalmas csaták, bennük, mint világító fároszok égnek, lángolnak a félistenek: Damjanich, a rettenthetetlen dalia.

Pöllenberg Ernő, a megverhetetlen hős, és a híres Földváry zászlóalj, a fehér tollasok híres regimentje, meg a vörös sipkások pirosló, lázban égő rohamozó csapata... És előtti szemünket valami nedves fény... mintha könnyeznének... És ott látjuk magunkat a Piave mocsarában, amint rakásra hull az ember, a drága magyar ember... és ott lapulunk a pokol tornácában: a Doberdó kopár szikláin, amikor egymásután lünnék el, válnak semmivé legderekabb magyarjaink az örhelyen, amikor úgy forgatja a gránát a legényt, mint szél a lehulló falevelet...

Talán igaz sem volt az a nyolevannégy év előtti dicsőséges és szomorúan végződő szabadságharc... Azok a márciusi ifjak egy ezersztendős Magyarországi felszabadításáért, szabadságáért rohamoztak Szolnoknál, Isaszegnél, Vácnál, Nagysarlónál, Budavárnál... Mi egy egész világ gyűlöletével szemben védjük életünkkel, szép viruló bimbós ifjuságunkkal azt a hazát, amit reánk hagytak a márciusi ifjak... s az a gyűlölet, ami reánk szakadt... erősebb volt nálunk... földretepert bennünket, mert meggyűltek bűneink az Isten mérlegén... és könnyűnek találtattunk...

Es mégis, mégis foglalkoznunk kell azzal a nyolevannégy év előtti szomorú október hattal... Foglalkoznunk kell, mert ott, azon a napon, az aradi sáncárokban és az ujaradi síkon több történet múltó epizódnál, több történet elszürkülő eseménynél; ott emberek haltak meg egy eszméért: hősök áldozták fel magukat gazoknak egyetlen gondolatért; ott félistenek gyaláztattak meg egyetlen érzésért: *magyarságukért!*

Foglalkoznunk kell a nyolevannégy év előtti október hatodikával, mert az a sortűz és az a kilenc bitófa ma is iderémlik a szemünkbe s itt robban a fülünk hártványán...

Mit is csináltak azok a tizenhárom vértanú, hogy még most, nyolevannégy esztendő után is úgy emelkednek ide elénk, mintha fodalakjuk számonkérően merednek reánk.

Mit csináltak? *Meghalltak egy eszméért:* a magyar szabadságért!

Meghalltak egyetlen gondolatért: a szabad Magyarországért!

Meghalltak olyan szegyenhalállal, mint a názáreti Jézus azon a szomorú Nagypénteken a latrok keresztfáján, mert tudták, szentűi hitték, hogy szegyenhaláluk feltámadást hoz a bilincsbe vert nemzetre!

Hát ezért kell szólanunk ma arról a nyolevannégy év előtti október hatodikáról.

Mit csináltak? *Meghalltak egy eszméért.*

Trianonban elrabolták ezeréves országunkat. Te, leszegényült trianoni magyar testvérem, hallod? *Meghalltak egy eszméért!* Hallod? Meg lehet halni egy eszméért is, ha az eszme olyan erősen ég a lelkekben, mint azoknak a kivégzetteknek égelt ott a bitófák alatt! Emeld föl tehát a fejed napi gondjaid fölé és zárd szivedbe azt a nagy eszmét, amelyért most Neked, drága trianoni testvérem, ma dolgoznod, küzdened s ha kell: meghalnod kell! Emeld föl a szived, sursum corda! És nézz szembe bátran, rettenhetetlenül azzal a sorssal, amely Trianon óta a tiéd, az enyém és mindnyá-

junké, akik még magyarok vagyunk! Emeld föl a szíved úgy, ahogyan azok a Nagyk fölemelték ott a szegényfák alatt, amikor elébe mentek a Halálnak! Nekünk csak élni kell Testvér, élni és dolgozni azért a Magyarorszáért, amelyért ők becsületet, vért, élelet, mindent feláldoztak!

Mit csináltak azok az aradi tizenhármak azon az október hatodikán? *Meghalltak egyellen gondolatért: a szabad Magyarországért!* Hallod, szegény trianoni magyar testvérem: meghaltak egy gondolatért: *a szabad Magyarországért...* Tudom, a Te hazád ma szabad... de nem Magyarország! Nem Magyarország, hanem egy roncs, egy beteg csonka test, amely nyolcmillió sebből vérzik most Trianon óta a keresztfán... És tizenegy millió sebből folyik a vér... tizenegymillió magyar várja a hajnalt innen és túl a határon, amely meghozza végre a békét, az igazságot: *Szent István király ezeréves Magyarorszáját*. Hallod, szegény trianoni testvérem! Hát emeld föl a fejed! Es ne feledd el soha: ha nem kerül mindennap az asztalodra kenyér, ha hónapok óta nem forgatod szerszámodat, még akkor is emeld föl a fejed, Testvér, mert látod: *egy gondolatért is lehet élni*, ha azok Tizenhárom *halni* tudtak érte! Vedd vállaidra keresztet és huzd, ha rogyadozol is, hiszen ha akarod, hiszen ha nem tántorit el a kétségbeesés, *cléred a hajnalt*, Testvér: *a feltámadást*. De vésd jól az eszedbe azt a gondolatot, amely elvezet a célhoz! Mert ha elfelejtet csak egy pillanatra is, — elvész, elsikkad s por lepi el a Te ezeréves Országodat! Vésd a fejedbe úgy; mint az a Tizenhárom ott az aradi vár sötét börtönében, — akkor megéred a hajnalt, a feltámadást!

És harmadszor is megkérdem tőled, mit csináltak azok? Meghalltak olyan szegényhalállal, mint a názárelí Jézus azon a szomorú Nagypénteken a latrok keresztfáján, mert tudták, szentül hitték, hogy szegényhaláluk feltámadást hoz a bilinesbe vert nemzetre! Hallod, testvérem! Hallod! Szegényhalált is lehet vállalni azért, hogy megérjük a *dicsőséges feltámadást!* Zárd tehát a lelkedbe azt a hitet, zárd az ajkadra azt a tántoríthatatlan keménységet, melyet nem tud felengesztelni semmiféle szegény és lealázottság és rajta! Halj meg naponta száz halállal, mert biztos lehetsz benne, hogy megéred a hajnalt... a dicsőséges feltámadást! Vállald el a szegényhalált, de legyen kemény az ajkad, mint azoké volt, a Tizenháromé, hogy felébredj majd a hajnal hasadásán úgy, amint azok a Tizenhármak... Mert *Magyarország meg nem halhat!* Mert *egy ezeréves ország nem tűnhet el* így, szegényülten, megalázottan a föld színéről, ahogy azt Trianonban eltervezték! Mert ha kell, tizenegymillió dacos Testvérem: hal meg egy eszméért! Tizenegymillió Magyar hal meg szegényhalállal csak azért, hogy *Magyarország megérje a hajnalt, a feltámadást!*

Szent István királyunk ezeréves, drága Magyarorszáját!

(V.)

T R I A N O N

Trianon!

Kik itt most busan, csüggedezve járunk,
E félig élők, félig siri árnyak,
Ez embertölgyek, kinban sorvadók,
Kik rothadozva siratják a multat,
E gyermekbimbók, sírba hervadók,
Kik mosolyogni még meg sem tanultak,
Kik nem tudnak már, csak sóhajtani:
Mind Trianonnak áldozatai.

Trianon!

A végzet szól és lelkendezve mondja:
Megyünk mi még majd ama Trianonba!
Ki ott dőzsöl most vad gögben buján,
Ott messze, túl a germán óriáson:
Hajh, száma másra vonja még Turán!
És felmutatja, mi van itt rováson!
Nyugatra zudul Napkelet fia:
Ott él az átok, — meg kell halnia!

Trianon!

E szó vijjog, mint gyásztenger sírálya,
Körmét mint karvaly agyba, szívbe vájja,
Ma: szenvedésben vergődő fohász,
Sorvasztó szegyen, sápasztó gyalázat,
De holnap: — holnap dacra lángolás,
Melytől keservünk rettenetre lázad,
És bosszu, melyben nem lesz irgalom,
Én népem készülj!... jelszó: Trianon!

SAJÓ SÁNDOR.

„Vörösmarty híven magyarázta a magyarság vágyait, amikor azt írta, hogy *e nemzet inkább elpusztul, de szolgaságban nem élhet tovább*. Korvin Mátyás utódaiban olthatatlan vágy él a szabadság iránt. A magyarság ur akar lenni a maga földjén és az álfüggetlenség látszatában nem tengetheti életét.”

Saint-René Taillandier.

„A magyarság szeresse erősen és józanul a faját, az emberiség egyik legnemesebb és leghetségesebb faját. Hígyjen törhetetlenül a maga külön nemzeti elhivatottságában, amilyen kevés népnek jutott osztályrészül a világon: közvetítő szerepében Kelet és Nyugat között. Nagy hivatása jelölte ki számára a hazát, a természetes határokkal szegélyezett Magyarországot, amelyet joga van megvédeni, visszakövetelni és *visszaszerezni!*”

Michelet.

R E V I Z I Ó S Ó R A

Az elveszett Arad

Szemléltető eszközök: hegyrajzi térkép, képek Aradról, a Veszlőhely képe, a sáncárok képe, esetleg képek az aradi szabadság muzeumból s a vértanuk képe.

Milyen hónapban vagyunk most, gyermekek? Milyen ünnep van ebben a hónapban, amit minden esztendőben meg szoktunk ünnepelni? Miért nevezzük azokat a vértanukat „aradi-vértanuknak”? Hol haltak meg ezek a hősök? Miért haltak meg? Igen, hazájukért, a magyar szabadságért! Egyetlen bűnük az volt, hogy szerették hazájukat. Hát csakugyan bűn a hazaszeretet? Ezért unnepeljük mi minden október hatodikán azokat a vértanukat, akik hazaszeretetük miatt adták életüket.

Jöjj ki Sanyi, mutasd meg a térképen, hol van Arad! (Hegyes vizrajzi térképen!) Milyen folyó partján van Arad? A Maros partján. Mit látsz a Maros két oldalán Aradtól keletre a térképen? Hegyeket. Milyen a térkép színe Aradfól nyugatra? Mit jelent a zöld szín a térképen? Alföldet. Hol van tehát Arad városa? A Maros mellett, ott — ahol az kilép a hegyek közül. Mit gondoltok, miért keletkezett ott Arad, ahol látjuk? Miért keletkezik mindig város a hegyek és az alföldek találkozásánál? Mert a két vidék itt cseréli ki egymással terményeit. Mit ad az alföldi a hegyvidékieknek? Buzát, gabonát, terményeket. Mit ad a hegyvidéki ezért cserébe az alföldön lakóknak? Fát, sót, vasat, szenet, stb. Látjátok ezért alakult az alföld és a hegyvidék találkozásánál sok-sok nagy magyar város. Mutass a térképen még ilyen városokat! Temesvár, Arad, Nagyvárad, Szatmár, Ungvár, Kassa, Miskolc, Losonc, Nyitra stb. Most pedig mutasd meg a térképen a trianoni határokat! Mit látunk? Ezeket a szinmagyar városokat most mind elszakították tőlünk Trianonban! Kivel cseréli ki most terményét az alföldi gazda? Kinek adja cserébe fáját, szenét, sóját a hegyvidéki ember? Látjátok, gyermekek, ezért igazságtalan az az ítélet, amit reánk, magyarokra mondtak Trianonban!

De most menjünk el Aradra, abba a szent városba, amelyet úgy is nevezhetünk, hogy a magyar Golgota. Miért golgota? Hol halt meg az Isten Fia? Min halt meg Jézus Krisztus? Ezek a magyar szabadság vértanúi is szégyenfán: bitófán adták a hazáért nemes életüket.

Arad város Arad vármegyének volt a székhelye. Területe Trianon előtt 6048 négyzetkilométer volt. Trianonban elszakítottak ebből 5778 négyzetkilométert! Ki tudja kiszámítani, mennyit raboltak el tehát Arad vármegyéből? Mennyi maradt meg magyarnak? 270 négyzetkilométer.

De ugyanilyen borzasztó nagy a veszteségünk a lakosságban is! Arad vármegyének Trianon előtt 419.000 lakosa volt, ebből csak 21.000 lakos maradt nekünk Trianon után! Azt kérdezhettek most, kedves gyermekeim, hogyan? tiszta oláh-lakosok

ettek Arad vármegyében? Mert csak így volna érthető, hogy csaknem az egész vármegyét ma Romániának ítélték!

Arad vármegyét még első magyar királyunk, Szent István alapította ezer esztendővel ezelőtt. Magyarok voltak a lakosai azóta, de a törökök sokszor végigpusztították s emiatt lakossága sokszor megritkult és a vármegye sokszor elpusztult az ezer esztendő alatt. Minden pusztulás után újra benépesedett, hogy aztán egy újabb csata vagy hadjárat ismét pusztasággá tegye. Így tartott ez ezer éven át. A megritkult lakosságot néhány száz esztendővel az erdélyi hegyekről leszivárgó oláh pásztorok pótolták, sűrítették. Ezek az oláh pásztorok azonban máig is a magasabb hegyvidéken élnek. Nézzük csak a térképet, milyen hegyvidék van Arad vármegyében? A Hegyes-hegység, melynek ezt a részét Arad-Hegyaljának nevezik. Az oláh pásztorok a Hegyes magasabb részein éltek s ott legeltették nyájukat, míg a városokban, így Aradon is csaknem tisztán magyarok éltek ezer éven át. Az évszázadok folyamán kevés német is telepedett be a városba, mint az majdnem minden városnál megtörtént. Miért? Mert az iparos-élem eleinte a külföldről bevándorolt németek voltak s így szüksége volt rájuk a városok lakosainak.

Ki tudná most rajzban, vonallal ábrázolni azt a nagy veszteségünket, amit Arad vármegye területében és lakosságában szenvedtünk? Jöjj ki a táblához! Írd fel egymás alá e számokat:

Arad vármegye területe volt 6048 négyzetkilométer,
maradt 270 négyzetkilométer,
elszakítottak 5778 négyzetkilométert!

Most próbáld meg, hogyan tudnád ezt pontos vonallal megmutatni, mekkora a megmaradt rész s mekkora az elrabolt terület! (Ha 100 négyzetkilométert 1 cm-nek veszünk, akkor az elrabolt részt egy 57.7 cm-es vonal, míg a nekünk megmaradt részt csak egy 2.7 cm-es vonal fogja ábrázolni!)

Ki tudná most felrajzolni a lakosságban ért veszteségünket Arad vármegyében? Írd a táblára:

Arad vármegye lakossága volt 419.000 lélek,
maradt 21.000 lélek,
elszakítottak 397.000 lelket!

Ezt ki tudná felrajzolni a táblára, gyermekek! (Itt tízezer lakost veszünk 1 cm-nek!) Hány centiméteres vonalat rajzolsz az elrabolt lakosságnak? 39.7 cm-t. Hány centimétert rajzolsz a megmaradt lakosságnak? 2 centimétert és 1 millimétert!

Látjátok, kedves gyermekek, milyen szörnyű igazságtalanságot csináltak velünk Trianonban! Arad város szintiszta magyar és német lakosságát egyszerűen elszakították tőlünk. Aradon most idegen szó járja, ott most nem szabad beszélni magyarul, az aradi gyermekek oláhul tanulnak s azt tanulják, hogy Mátyás király, az igazságos, aki 33 évig védelmezte Magyarországot, az — oláh volt. Elvesztettük azt az Aradot, ahol 13 hős tábornok, vitéz katona halt meg a magyar szabadságért... azt az Aradot vesztettük el, melyet a magyar nemzet legszentebb helyének: a Magyar Golgotának nevezünk.

De ismerjétek meg jobban is ezt az elveszett drága magyar várost! Hazánk egyik legszebb, legműveltebb és történelmi emlékekkel legjobban megszentelt magyar városa volt Arad... Ma, — a havasi oláhok járnak utcáin, ma ők ott az urak... ők merészelek tiltani a magyar ajkáról a magyar szót s bocskoros lábukkal tapodni merik azt a szent földet, ahol 13 hős adta életét a *magyar szabadságért!*

Arad városa az Erdélybe menő és onnan Budapest székesfőváros és az Alföld közepe felé vezető utak szétágazásánál fekszik. Nevét Szent István Orod nevű vitézétől nyerte. A város alapításának valószínű éve 1029. (Szemléltetem Arad főutcáját.) Központja a nagyvárosias jellegű Belváros, melyhez Sarkad, Erzsébet külváros, Újtelep, Pöltura, Sága és Gáj külvárosok esatlakoznak. A város legszebb helye a központban levő Szabadság-tér, melynek közepén a világhírű Szabadság-szobor állt, Zala György alkotása. Az oláhok uralma alatt 1925-ben lerombolták! (Szemléltetem a képét.) A szobornü egy emelvényen álló obeliszkból áll, melynek tetején a szabadságot jelképező istennő tartja kezében babérkoszoruját. A szobor talapzatán reliefekben ott van a Tizenhárom halhatatlan vértanu képe. Ez a szobor, melyet 1890-ben állították fel Aradon az egész Magyarország közadakozásából, évtizedekig ékes szószólója volt a magyar szabadság vértanúinak. A vértanuk kivégzésének napján, október hatodikán összereseglett itten az egész Magyarország minden városának küldöttsége s lélekbemarkoló szavak kíséretében tették le a megemlékezés koszoruját a magyar szabadság vértanúinak szobrára. Minden esztendőben elhozta koszoruját e szoborra a pesti egyetemi ifjúság, ugyszintén a lengyel főiskolai hallgatók is meglátogatták a magyar szabadságharc érebe öntött jelképét. Felejtetetlen ünnepek voltak azok az aradi október hatodikák. A város hemzsegett az ideseregülő idegenektől, akik messze városokból jöttek, zarándokoltak hazafias érzésükkel e szent városba, hogy lerójják hátájuk adóját a tizenhárom vértanu emlékenél.

Az ünnepség első része mindig a Szabadság-téri Szabadság-szobornál volt, ahonnan végeleáthatatlan menet indult ki a Vesz-tőhelyre, amely a vár mellett, az ujaradi sikon állott. (Szemléltetem a képét.) A Maroson áthaladva jobbra kanyarodott a menet s egy szál virággal ott sorakozott e menetben az ország minden városának népe, az egész Magyarország. Bent a városban a Városi Színház erkélyén tárogatók siratták a dicsőséges multat s a menet ennek elbaló hangjainál zarándokolt ki a legszentebb helyre: az aradi tizenhárom Vesz-tőhelyére. A vesz-tőhelyen ez az emlékmű (szemléltetem a vesz-tőhelyi emlékmű képét) állott egy magaslaton. Itt történt nyolevannég évvel ezelött a világtörténelem egyik legszomorubb eseménye: az aradi vértanuk kivégzése. Hol van a nyelv, az ékesszólásnak az a mestere, aki métoán tudná esetelni ezeknek az október hatodikáknak lélekbe markoló, szívet dobogtató érzését! Ahogy a menet kiérkezett a vesz-tőhelyhez, megkezdődött a rövid ünnep, néhány rövid, de szívből szakadt s szívebe dobbanó szónoklat s azután megindult

a koszorút vivő küldöttségek véget nem érő sora. Százával tették le a koszorukat, díszeseket és egyszerűket a vesztőhely emlékművének talapzatára s ott volt abban a méltóságos pillanatban az egész Magyarország... És ha valaki csak egyszer is részt vett az aradi október hatodikai ünnepségben, az nem tudott többé szabadulni annak fenséges hatásától... Az visszavágyott oda minden évben arra a megszentelt földre, ahol tizenhároman életüket adták a magyar szabadságért...

De beszéljen tovább a költő, akinek zengőbb a szava, mélyebb az érzése, s mondja el ő az aradi tizenhárom méltó emlékezetét.

„Nem haltak ők meg, ha az eszme él még,
Melyért ők éltek s éltük áldozák,
Nem haltak ők meg, hogyha lelkük fényét
Tisztán, tündöklőn örökül hagyák,
Nem haltak ők meg! — csak ha már nem lüktet
Szívünkben heve az ő hős szívüknek,
Ha ama nagy cél csak bolygó kísértet:
Akkor meghaltak s ő, — hiába éltek!”

(Palágyi Lajos: Az aradi vértanúk című költeményéből.)

De kérdezzük meg a ti kedvelt *Pósa* bácsitoktól is, mi volt az az aradi október hatodika?

Október hatodikán

— Mit olvasol, édes fiam?	Négyet köztük agyonlőttek,
— Egy gyönyörű tündérmesét.	Kilencet felakasztottak...
— Tedd le, tedd le! Olvasgass ma	Bátran mentek a halálba,
Magyarország történetét.	Egy szóval se rimáncodtak.
Olvassgass ma Damjanichról.	Zokogó szél sir a román,
Kiss Ernőről, Nagy Sándorról...	Bus panasz kél a halnokról...
Olvass, fiam, az aradi	Olvass fiam, az aradi
Tizenhárom tábornokról.	Tizenhárom tábornokról.

Tudod-e, hogy mért haltak meg
Azok a nagy hős vitézek?
Jól jegyezd meg, jól tanuld meg:
Mert a hazát mentették meg!
Szeresd te is!... S a hősökért
Ima szálljon ajkaidról...
Tedd le azt a tündérmesét!
Olvass fiam, az aradi
Tizenhárom tábornokról.

Most pedig énekeljük el azt a szép éneket, amit már tavaly tanultatok, az aradi tizenháromról.

Az aradi Tizenhárom

Zenéjét szerezte Ehrlich A.

Igen, azt a szent földet, most oláh boeskor járja... Szuronyos boeskorosok őrzik, nehogy esodát műveljen még egyszer az a néma hely s fellámadjon újra az a Tizenhárom vezér, akik nyolcvannégy év előtt diadalra vitték a magyar lobogót!

Most pedig mondjuk még el *Móra László* bácsi szép költeményét:

Miénk a láng

A magyar gyászok erdejében
Köd permetez, bus szél zokog,
Gyászlátyolos Arad tővében
Mártírok lelke fellebog,
S mint vérző láng libeg az Ég felé,
Miénk e láng, miénk! — s az Istené.

Miénk e láng ott messze, messze...
Nekünk világít biztatást,
Sígér a meggyőfört testvérnek
A hosszú éjre pirkadást,
Egy édes hajnalt s új napot,
Mint: eddig csak álmaunk ringatott.

Miénk a láng ott messze, messze...
Mártírok lelke int nekünk,
Tizenhárom láng biztat egyre,
Hogy két hazánkban mit tegyünk,
S ha egy-egy fáradt sziv meg is
szakad,
A főbbi szivnek félni nem szabad!

Miénk a láng a szent bitók helyén,
Dicsőült lénye messze száll,
Felér az Égig ország lelkeként
S a sebre balzsamesepet vár,
Tizenhárom láng, áldjuk fényetek,
S ígérjük: megyünk értetek!

Tizenhárom láng, szent bitók helyén
Dicsőség-oszlop mindegyik!
Nem gyászt, nem jajt repítünk arra
most,
Esküt susognak sziveink,
— Tizenhárom láng, értjük fényetek!
Magyarok vagyunk, szállunk veletek

Megyünk Aradra mind a négy felől,
Majd egyszer itt találkozunk,
Szabadság-oltárt itt emel szivünk,
Új hittel itt imádkozunk...
Tizenhárom láng: áldjuk fényetek,
Hogy hívatok, hogy értünk égtetek!

Most pedig felírjuk a táblára annak a halhatatlan tizenháromnak nevét, akik ott haltak meg az aradi Golgotán, hogy soha el ne feledjük drága nevüket s biztatóink legyenek akkor is, ha egyszer megszólalnak majd a trombiták...

Schweidel József
 Kiss Ernő
 Dessewffy Arisztid
 Lázár Vilmos
 Aulich Lajos
 Damjanich János
 Knezić Károly
 Lahner György
 Gr. Leiningen Károly
 Pöltenberg Ernő
 Nagy Sándor József
 Gr. Török Ignác
 Gr. Vécsey Károly

A Ti szellemetek vezessen minket az új honfoglalásra!

(—)

Revíziós naptár

Októberre.

Abban ma már minden magyar egyetért, hogy a Trianonban reánk diktált ítélet igazságtalan. Abban sincs véleménykülönbség magyar és magyar között, hogy ezt az igazságtalanságot mielőbb orvosolni kell. Gyógyítani kell a magyarság ezeréves testen elkövetett esonkítást s vissza kell állítani Szent István országát abban a formájában és nagyságában, ahogyan azt a jó Isten megteremtette s első szent királyunknak birtokába adta!

Hogy azonban nem elég ennek az orvoslási szükségességnek pusztá szavakkal való hangoztatása, abban is egyet ért minden magyar. A mi rettenetes nagy szerencsétlenségünket pusztá szótól nem gyógyíthatjuk meg soha! Ehhez tett kell, cselckedet és még egy, amit csak a család és az iskola tehet meg: vessük el a gyermek lelkében a rajtunk esett igazságtalanság kiküszöbölésére irányuló nagy és törhetetlen *akarát* magyát — és gondozzuk azt, ápoljuk azt a nap minden órájában, amikor arra mód és alkalom kínálkozik.

Nem tulzok azzal, ha azt mondom, hogy szinte hazaárulónak nevezhetnők ma azt a magyart, aki belenyugodna Trianon szörnyű igazságtalanságába. Hiszen mindannyiunk saját magaa, a saját maga testén-lelkén érzi elsősorban, hogy ez a kegyetlen rabság eleven husunkba, a lelkünk legmélyébe vágott mindyájunknak, akik magyarok vagyunk! Elrabolták földünk kétharmadát, elszakították testvéreink egyharmadát, tönkretették mezőgazdasági piacainkat, elrabolták ipari nyersanyagunkat, szétarabolták természetes közlekedési utjainkat: hát van-e olyan kebel ma ebben a csonka kis hazában, amely nem fáj, amely nem szorul össze erre a borzasztó szerencsétlenségre!

Ne muljon el egyetlen egy nap sem, amelyen rá ne eszmél-nénk és a gyermeket is rá nem eszméltetnénk minden bajunk és nyomoruságunk egyedüli okára: *Trianonra!* Arra a szörnyű igazságtalanságra, amelyet ott elkövettek ellenünk!

De hogy sablonossá, unottá ne váljunk a gyermek előtt ez a napról-napra való felelevenítés — mert a gyermek igen hamar megunja az ilyen utalásokat! — éppen azért gondunk lesz rá, hogy minden hónapra megadjuk a *revíziós-naptárt*, amely a hónap minden hétköznapjára megadja azt a tárgyat, témát, amit éppen felhasználhatunk.

Ezzel útjára indítjuk első ilyen naptárunkat, amely október hóra a következő:

1. Vasárnap. Imádkozzunk a hazáért is!
2. Megemlékezés gróf Batthyányi Lajosról.
3. Megemlékezés az elszakított Aradról, a nemzet Golgotájáról.
4. Aulich Lajos emlékezete.
5. Emlékezés Pozsonyról, Aulich L. születési helye.
6. Az aradi tizenhárom vértanu emlékünnepe.
7. Megemlékezés Damjaniehről.
8. Vasárnap.
9. Megemlékezés Dessewffy Arisztidről.
10. Csákány, Abauj-Torna vármegye, Dessewffy A. szülőhelye. A vm. megesonkításáról.
11. Kiss Ernőről, a szabadságharc vértanujáról, megemlékezés.
12. Megemlékezés Temesvárról, Kiss Ernő születési helyéről.
13. Knezich Károlyról emlékezünk meg e napon.
14. Felhívjuk figyelmüket a horvátországi eseményekre. Knezich K. szülőhelye.
15. Vasárnap.
16. Megemlékezés Lahner Györgyről.
17. Besztercebánya s az elszakított Felvidék. Lahner Gy. születési helye.
18. Megemlékezés Lázár Vilmosról.
19. Nagybeeskerekéről s az elszakított Bánátról emlékezünk meg.
20. Megemlékezünk gróf Leiningen-Westerburg Károlyról.
21. *Mescdelulán az önfeláldozó hazaszeretetről.*
22. Vasárnap.
23. Megemlékezés Nagy Sándor Józsefről.
24. Nagyváradról, Szent László városáról emlékezünk; Nagy S. születési helye.
25. Megemlékezés Pöltenberg Ernőről.
26. Megemlékezés a hűséges Sopronról. (Pöltenberg Bécsben született.)
27. Megemlékezés Schweidel Józsefről.
28. Zomborról emlékezünk meg. Schweidel J. születési helye s az elszakított Bácskáról.
29. Vasárnap.
30. Megemlékezünk Török Ignácról.
31. Megemlékezés gróf Vécsey Károlyról.

A megemlékezéseket akár valamelyik tárggyal kapcsolatban, akár valamelyik pihenő órán vagy pihenő szünetben végezhetjük. Minél kevesebb szóval, de terjedjen ki figyelmünk ilyenkor mindenre, ami a gyermeket érdekelheti. Ne sajnáljuk a fáradságot s minden alkalomra szerezzük be a szükséges város, vagy község térképét, képét, esetleg más alkalmas szemléltető képet, képeslevelező lapot, ami alkalmas arra, hogy a hallottakat a gyermek tartósabban is megtartsa emlékezetében. Időnkint összehasonlításokat, összefoglalásokat is tehetünk néhány szóval, hogy lehetőleg minél jobban belevéssük a gyermek lelkébe azt, hogy mit vesztett el általuk ő is. Ezzel tartalmat kapnak azok a városok és községek is, amelyek a földrajzban csak puszta nevek maradtak s ne feledjük el figyelmüket ráterelni a gyermekeknek minden egyes alkalommal, amikor arra mód kínálkozik az egyes tantárgyanknál is. Így egybekapcsolhatjuk a két munkát s ami fáradságot okoz a napi megemlékezés, annyival kevesebb munkánk lesz a rendes tantárgyanknál. A napi megemlékezéseknél jól felhasználhatjuk az ismerettárban és a mesedélutánban található anyagot. Alkalmi kis verseket maguk a gyermekek választhatnak s ha azt saját kedvükből megtanulják, engedjük meg annak elszavalását. Ha rajzokat készíthetnek, vagy valamelyik gyermek előtt ismerős egy-egy vidék, azt is engedjük beszámolni elményeiről, amelyek őt ahhoz a vidékhez fűzik.

Két diák beszélget

Havas István, a Petőfi Társaság tagja költeménye.

Kisdiák: Parancsoij, itt állok! Kérdezz és felelek!

Nagydiák: Mondd meg például *mi a hazaszeretet?*

Nagydiák: Maholnap elhagyod, pajtás, az osztályod

Megvizsgálom, milyen a gondolkozásod!

Az öregebb vagyok, te a fiatalabb,

Lássam hát, iskolánk milyen magyarja vagy!

Nagydiák: Rövid a felelet, de velős a szavad,

Belőle erő és világosság fakad.

De szeretném mégis, hogy ha megmondanád,

Mi az, amit tőled *most kíván a hazád,*

Most, amikor csonka ősi területe?

Kisdiák: A hazaszeretet *önzellen áldozat,*

Mikor a jó polgár nemesak vesz, hanem ad:

Pénzt, munkát, életet s hiszi rendületlen,

Highy csak a hívő győz s bukik — a hitetlen.

Kisdiák: Sok szép gondolattal van a szivem tele,

Lángoeskája, tüze nagy készséggel lobban,

Mint *teltvágy*, feszülés mozdul két karomban
 Este, ha lefekszem, reggel, ha ébredek,
 Imámba foglalom a jó testvéreket,
 Kiket elszakított a Trianon innen:
 „Áldd meg őket, áldd meg, gondviselő Isten!
 Ha lankadoz bennök a kitartás, ideg,
 Önts beléjük váltig bizakodást, hitet,
 Meg ne rendüljenek amikor szenvednek
 Kálváriás utján az élet-keresztnek!”
 Éz a könyörgésem. A szándékom pedig,
 Hogy *én is enyhitem a hon keserveit!*

Nagydiák: S tud-e ilyet tenni egy ilyen kis diák?

Kisdiák: Kicsi kertekben is megterem a virág.
Jól végzem a dolgom, mindenkinek tessék,
 A főhelyre teszem, ami *köteleesség*.
 A munkakerülőt tettere ösztökélem,
 Gyengéhez így szólok: „Gyere, tanulj vélem,
Dolgozzál! Addig is, míg be vagyunk zárva,
 Ne sirjon a rokkant, az elaggott, árva.
 Osszuk meg egymásközt a dusabb falatot,
Szeressük a szegényt, aki nem aratott.
 A megcsontult földnek lesz itt nagy termése,
 Ha ur lesz rajtunk a *tett egytelértése*:
 Nap lesz ez az ország, lesz sugara, heve,
 S ez a *példás élet* lesz győzelmünk fele.

Nagydiák: Sikeredet, mondd meg, miben, hogyan látod?

Kisdiák: A határon túl is meglátják a lángot,
 Azt, hogy a testvér itt a föld derék népe,
 Van *fegyelme, rendje, igaz műveltsége*.
 Visszavágyódásuk nem lesz csak szó, beszéd,
 Hanem *meggyőződés, elkötelezettség*.
Tisztelele szépnak, az élő igaznak,
 Megvetése minden álorcás gízgznak.
 Az lesz a döntő nap, ha majd így szól ajkuk:
 „*Vissza a testvérhez, Európa, akarjuk!*”
 És összedül akkor a papiros-határ,
 Megsemmisül minden hazudozó betyár,
Istenadta földünk nagy, kerek lesz újra.
 S elindul rajta az új évezrek utja.

Nagydiák: Köszönöm a választ, ez a vizsga: *egyes*.
 Eszményedbe minden magyar szív szerelmes.

*

A Kárpátok-övezte négy folyam vidéke, az egységes Magyarország ezredéves határai megszagattattak, amióta nyelv-

ben, vallásban, világnézetben tőlünk idegen szomszédok léptek hazánk földére.

Megbénult az az erő is, amely egy évezreden át védte a keleti áramlatok ellen Európát.

Amde amint a multban semmi idegen hatalom nem bírta állandóvá tenni ennek a földnek szétdarabolását; amint a két-, három-, majd négy részre szakított terület egységét az alkotmány és a szabadságérzet újból és újból összeforrasztotta: ma is hiábavaló a megszállott részeken, az impérium mostani gyakorlatának minden erőszaka. Hatalmuk csak fegyvereken nyugvó, erejük csak látszólagos, birtoklásuk ideiglenes. Az elszakított részek magyarságának lelkében meg nem dönthetik a magyar hazának szeretetét.

OKTÓBER 6.

Ismerettár

A magyar szabadság októberi vértanúi

Csodálatos dolog, hogy éppen a legnagyobb fogalmakat nem tudjuk pontosan meghatározni. Nem tudjuk például összes kritériumaival meghatározni azt, mi a szépség, a jóság, a szeretet, a hazaszeretet, a szabadságszeretet, stb. Olykor elég egyetlen szó, egy hangárnyalat, egy szempillantás, egyetlen kézmozdulat e nagyszerű fogalmak kifejezésére. De hol van a nyelv, bármilyen tündöklő, gazdag legyen is az, amely maradéktalanul ki tudná fejezni például ezt a szót: *szabadság*?

A ketreche zart oroszlan, a kalitkában fogva tartott madárka, a rablánc eszünkbe juttatja, megdöbögatja szívünket, ott érezzük szívünk dobbanását a tarkunkban, kezünk ököibe merevedik, érezzük a rabság minden kinját, szörnyűségét. A legfőbbször talán éppen e fogalmak hiánya kelti fel bennünk a fogalom legtisztább meghatározását. De megmondani pontosan, szabatosan, mit jelent e szó *szabadság*: nincsen rá nyelv.

Magyarország a szabadság országa volt Szent Istvántól egy ezredéven át. A magyar nép jellemzéséből ki nem hagyható nagy szabadságszeretete, ezt elismerte rólunk a világ minden nációja. De még az olyan lángelme, mint Petőfi Sándor is gyenge volt ahhoz, hogy kifejezze teljes értelmében, megadja a szabadság szó értelmét a maga teljes valóságában. Hiszen ismeretesek szavai, amikor így szól: A magyar ifjakhoz című költeményében:

Szent hazaszeretet, mibe mártsam tollam?
 Hogy dicső képedet híven lerajzoljam,
 Oly híven, oly szépen,
 Hogy megbüvöld, ki rád szemét fogja vetni,
 Hogy örök tanyára tégy szert valameenyi
 Magyar kebelében!

A magyar nemzet története a szabadságért életüket adó nemes férfiak diszes Pantheonja. Szinte felsorolni sem lehetne azo-

kat a hősokeket, akik a magyar szabadságért adták életüket. Egyeseket, a legkiválóbbakat lüzérbe szedte a história, de ki tudná felszámolni azokat a *névtelen* hősokeket, akik egy ezredév állandó harcaiban a hazáért ontották vérüket, adták életüket!

Es ez a nagy hazaszeretet, ez a nagy szabadságszeretet éltette a magyart ezer év óta, amióta Szent István királlyal belépett az európai népek közösségébe. „Bánat és harc szól belőlünk — mondja a szabadságot istenítő *Petőfi* —, olyanok a mi szavaink, mint mikor a szél belesivít a félrevert harang zugásába. Nekünk nincs e világon testvérnemzetünk, melytől segítséget kérhetnénk, mely segítséget adhatna, egyedül állunk, mint a magános fa a pusztában! Nem támaszkodhatunk, csak az Istenre és magunkra. De e kettő elegendő lesz arra, hogy örök időkre megmentsük: a magyar nemzet életét, becsületét.”

Vagy idézzük a világ különböző nemzetiségű fiainak szavait, melyek mind a magyarság bámulatos szabadság-szeretetét dicsőítik? Idézzük *Tissotnak*, a francia költőnek szavait — aki így szól a mi *Petőfinkről* és nemzetéről: „*Petőfi Sándor* Béranger-re és Körner-re emlékeztet. Ő a szabadság, az égő szerelem, az ifjú szenvedély és a végtelen rónák dalnoka. Verseiben a magyarság forró hazaszeretete lüktet és a szép Magyarország gazdag színei reszketnek.” Vagy idézzük *Michel* szavait, aki szerint „A magyar nemzet a hősiesség, a lelki nagyság és méltóság arisztokráciája.” Gondoljunk *Viktor Hugo* szavaira, aki lelekesedve szól e szavakban a magyarságról és annak szabadság-szeretetéről, amikor így ír: „Magyarország nem halt és nem halhat meg, mert a nemzetek halhatatlanok... Ez a kiváló nemzet ki fog történi sirjából, ahová a zsarnokság fektette. Addig, amíg a függetlenségi szellem, az erény, a hősiesség, a dicsőség s a szabadságvágy élni fognak, Magyarország is élni fog.”

De ne folytassuk tovább az idegen nagyságok mondásainak idézését, hiszen — hogy *Petőfivel* fejezzem be szavaimat, — minden magyar magára érzi a költő-fejedelem szavait:

„Magyar vagyok.
Büszkén tekintek át
A multnak tengerén, ahol szemem
Égekbe nyuló kősziklákat lát,
Nagy tetteidet, bajnok nemzetem.
Európa színpadán mi is játszottunk,
S miénk nem volt a legkisebb szerep;
Ugy rettegé a föld kiráratott kardunk,
Mint villámot éjjel a gyerek ...

Magyar vagyok ...
El nem hagynám én szülőföldemet,
Mert szeretem, hőn szeretem, imádom
Gyalázatában is nemzetemet!”

*

Es most tépjünk egy csekkorra valót arról a vadvirágos magyar rónáról, ahol a szabadságért elhullott hősokek porából nyílnak a virágok...

Szomoru lesz ez a csokor... csupa bimbóban letörött virág, a virágok tejedelve, a magyar szabadság mindmegannyi letört rozszáála...

Gróf BATHYANY LAJOS.

Osei a honfoglalókkal hadakoztak e honért s azóta is mindig azok közt jártak, akik elsők voltak a harcban, a hazáért való véradozatban. Nem volt csata, nem volt véres ütközet, mely után nem találtak volna az elhagyott haremzön egy-két Batthyányt... De amíg a többi Batthyány kezében karddal, a harc mezején ontotta véré, áldozta fel életét a magyar szabadságért, addig a legnagyobb a Batthyányk közül vérpádon fejezte be nemes életét.

Az első magyar felelős kormány elnöke volt. 1806 február 14-én született, iskoláit Bécsben végezte s tizenhat éves korában már a híres Miklós-huszárok ezredébe lépett. A zágrábi jogakademián letette vizsgáit s azontul mindvégig lelkes szöszóloja volt a szabadelvű reformoknak. Az 1843—44. évi országgyűlésen már őt tekintették a főrendiházi ellenzék vezérének. Mikor pedig a király beleegyezett a magyarság önálló kormányzásába. V. Ferdinánd király 1848 március 17-én őt nevezte ki az első független magyar kormány miniszterelnökévé. Ettől kezdve minden gondja az volt, hogy a nemzetet és uralkodóját megbékéltesse egymással, de becsületes törekvései — saját hibáján kívül — hajótörést szenvedtek. Amikor pedig a horvátországi, délvidéki és erdélyi pártütéseknek az udvar továbbra is titkos patrónusa maradt, lemondott magas méltóságáról s bizva abban, hogy egész kormányzása alatt alkotmányosan kormányzott s csupán a király által is szentesített törvényeket hajtotta végre, Pesten maradt akkor is, amikor oda 1849 január 1-én Windischgraetz herceg császári csapatai bevonultak. A kegyetlenségéről ismert herceg azonban elfogatta és tömlöcbe záratta. A szomoru emlékü viágo-si fegyverletétel után a vérengző Haynau haditörvényszék elé állította s halálra íteltette. A király, Ferenc József nem adott neki kegyelmet, ami pedig sokszor közönséges gonosztevőknek is kijár. A legszörnyűbb az volt, hogy a legutolsó vitéz Batthyánynak olyan halált szántak, ami megbélyegezte volna egész életét: kötélhalált. Hogy ezt elkerülje, egy, a felesége, Zichy Antonia grófnő által becsémpészett törrel megsebezte magát. A dühében tehetetlen; Haynau erre parancsot adott a gróf azonnali főbelövetésére, ami még aznap, 1849 október 6-án, Pesten, az akkori Újépület külső falánál (a mai Báthori- és Hold-utca sarkán) meg is történt. A brutális és kegyetlen merénylet híre egész Európában nagy visszataszítást szült. Ausztria kormánya sok ideig közgyűlölet tárgya lett emiatt az egész kontinensen. A szomoru hely emlékét ma ugyanazon a helyen, ahol a kivégzés történt (a Báthori- és Hold-utca sarkán) a Batthyány-örökmécs hirdeti az utókornak.

Az aradi vértanúk

A világsi fegyverletétel után Rüdiger orosz tábornok a magyar tábornokokat, — az orosz cár személyes közbenjárása által kegyelemben részesített Görgey kivételével — kiadta az osztrák hadseregnek. A vérbíróság szeptember 21-én Haynau tábornoknagytanárságára 15 tábornok felett ítélte. Lenkey János börtönében megőrült, tehát nem végezhetők ki. Gáspár Andrásra, aki az április 14-i függetlenségi nyilatkozat után lemondott, kegyetemből tíz évi várfogságot szabtak. A tizenhárom tábornokot: Schweidel Józsefet, Kiss Ernőt, Dessewffy Arisztidét, Lázár Vilmost az aradi vár sáncárcáiban golyóval; Aulich Lajost, Damjanich Jánost, Knezić Károlyt, Lahner Györgyöt, gróf Leiningen Károlyt, Pöhltenberg Ernőt, Nagy Sándor Józsefet, gróf Török Ignácot, gróf Vecsey Károlyt a vár és Ujarad között bitófán kivégezték...

A nemzet kegyelele 1890-ben Arad főterén, a Szabadság-téren föltámasztotta Zala György gyönyörű szoborművét, melyet *a románok 1925-ben leromboltak!*

AULICH LAJOS

1792-ben született Pozsonyban s már 18 éves korában katona majd az 1813—14. évi Napoleon-elleni csatákban tiszt volt. Az 1848-i ráé fölkelés hírére felesküdött a magyar alkotmányra s a szerbek ellen indult seregével. Szent Tamásnál volt első csatája, majd Görgey főcsapatának lett jobbszárnya a téli hadjárat alatt. Körmöcbányán elvágták seregétől, mire a havas és meredek Szalkán át nagy szenvedések és veszedelmek között átvágta magát és csatlakozott seregével a főszereghez. Részt vett a híres tavaszi hadjáratban is s Budavára bevételében is kitért. Tábornok lett, majd Kossuth hadügyminiszterre nevezte ki. Amikor a haditörvényszéken kérdőre vonták azért, hogy miért pártolt át a magyarokhoz, így felelt:

— Királyom parancsára esküdtem hűséget a magyar alkotmányra s eskümet mindhalálig meg kell tartanom!

Ott halt meg a bitófán Aradon, a halhatatlan tizenhárom között.

DAMJANICH JÁNOS

Granicsárnak született, de Magyarországon volt ezredével. Csernovics Emiliát vette feleségül és egészen magyarrá lett. A honvédség szervezésekor a harmadik, híres szegedi pirossapkás zászlóaljot vezette mint őrnagy. A szerbek lázadásakor tüntek csak ki igazán fényes katonai tulajdonságai és rettenhetetlen bátorsága. Katonái imádásig szerették parancsnokukat s benne atyjukat látták. Mikor át kellett engednie a szerbeknek a Bánságot és Bácskát, a Tiszán túl szervezte meg csapatát, melyet annyi diadal tett félelmissé az ellenség előtt. Első legnagyobb győzelmét Szolnoknál vívta ki, ez volt a híres tavaszi hadjárat beköszöntője (1848 március 5). Az általános támadáskor, mint tábornok, ő vezette

Görgey parancsnoksága alatt a harmadik hadtestet. Isaszeg, Vác, Nagy-Sarló (április 19), mind-mind egy-egy gyöngyszemei bátorságának, dicsőségének. Komárom várának, miután azt az ostromtól felmentette, parancsnoka lett. Itt azonban nagy szerencsétlenség érte. Kocsizás közben lovai megbokrosodtak és ő lábát törte. Ez azonban nem akadályozta meg, hogy végig küzdje a szabadságharcot. Világos után Buturlin orosz tábornoknak adta át a védelmére bízott Arad-várát, abban a hiszemben, hogy szabad elvonulást nyer katonáival. Az oroszok azonban átadták őt is az osztrákoknak, kik vértanu-társaival együtt törvényszék elé állították és kötél általi halálra ítélték.

Az idegenből magyarrá lett híres tábornok ott halt meg Aradon a halhatatlan tizenhárom között — a magyar szabadságért!

DESSEWFFY ARISZTID

Igazi huszár volt Csernek és Tarkó ura, Dessewffy Arisztid. Katonai pályára lépett s Nagy Sándor Józseffel ő is az 5-ik huszárezredhez került szolgálatra. Mint a híres Radetzky-buszárezred századosa élte át élete első nagy tragédiáját: előbb három gyermeke, majd hón szeretett felsége halt el mellőle. A szabadságharc kezdetén ő szervezte meg a sárosmegyei lovas remzeiőrseget s első harcait Schlick osztrák tábornok hadai ellen vívta, hol mint utóvéd tüntette ki magát. Vitészségéért ezredessé léptették elő s nagy kitüntetést kapott. Egymás után veri meg január 22-én Schlick seregét Tarcánál, majd Colloredo osztrák tábornok seregét Kompoltnál. Neve bejárta az egész országot. Legnagyobb hőstettét azonban a kápolnai csatában vitte véghez, amikor Verpelét felől rettenthetetlen támadással tartotta fel a főszereg visszavonulását. Ujabb kitüntetést kapott s tábornok lett. Nemsokára ő lett az északi honvédsereg fővezére. A harcok közben megismeri és eljegyzí Színnyei Merse Emmát, majd a visszavonulás után Pesten megesküsznek, hogy aztán soha többé ne lássák egymást. Turiánál megkergeti még a nálánál jóval nagyobb orosz sereget, majd a minden oldalról bekerítő osztrák és orosz sereg elől török földre akarja elvinni seregét, de az osztrák Lichtenstem herceg ígéretében bizva, leteszi előtte a fegyvert... Ez lett a veszte... Október 6-án őt is kivégezték, mégpedig kegyelem útján — golyóval.

Két ideáljra gyászolta korai halálát: a szabadság s a szerelmem...

KISS ERNŐ

Hős volt mint katona, daliás mint férfi; vértanuja a magyar szabadságnak.

Eleméri és ittebei Kiss Ernő honvédtábornok 1800-ban született Temesvárott. Családja az ország leggazdagabb földbirtokos családjai közé tartozott. Pályáját a huszároknál kezdte és alezredesi rangig emelkedett. Azután visszavonult birtokára s itt, Nagy-Kikindán érte családja körében a szabadságharc kitörése. A bányái sereg élére állva harcolt a szerbek ellen. Első nagyobb csatáját Ecskánál vívta 1848 július 15-én, majd szeptember 2-án beve-

szi a perlaszi tábornokká léptették elő s ő lett a magyar honvédség legelső tábornoka! Világosnál ő is leteszi a fegyvert s bár az angol György király, akinek nevére elnevezett huszárezrednél szolgált, kegyelmet kért részére, mégis Haynau vérengzéseinek esett áldozatul. Tizenkét társával ott végezték ki őt is az aradi golgotán...

Nagybecskereken szobrot állítottak a szabadság vértanujának, de az új „birtokosok“, az oláhok kegyetlenül ledöntötték azt!

KNEZICH KÁROLY

Nemesszívű katona, kiváló hadvezér volt. Atyja határőrvidéki osztrák tiszt volt, ő pedig mint százados. 1818-ban a magyar honvédségbe lépett, Damjanich seregébe. Részt vett a híres tavaszi hadjáratban s egyik kitértelet a másik után szerzi meg. Leghíresebb csatája az április 19-i Tápió-melletti harc volt, amelynél már mint dandárparancsnok, ő foglalta el dandárával a Tápió hidját az ellenség borzalmas golyózáporában. Ő volt az első, aki rohamra vezette seregét Komárom ellen is. Buda ostromában rem vett részt, mert megtudta, hogy testvéröccse a várbeli osztrákok között harcolt. Híres dandárja, — melynek nevezetes és annyi csatában kitűnt 3. és 9. zászlóalja, melyeket Földváry és Kiss Pál ezredes vezettek, — Világosnál tette le a fegyvert Görgeyvel.

A szabadságért harcolt, bár osztrák családból származott s ott halt meg ő is a bitófán, az aradi nagy tizenhárom között...

LAHNER GYÖRGY

Bár nem fegyverrel harcolt, mégis töméntelen kárt okozott az ellenségnek.

1795-ben született Besztercebányán. A katonai pályára lépve az őrnagyi rangot érte el az osztrák hadseregben. A szabadságharc kitörésekor már mint honvédezzredes, ő szervezte meg az új magyar honvédség első seregeit s látta el őket kitűnő felszereléssel. Ő vezette a pesti fegyvergyárat, amit a kormánynak Debrecenbe való menekülésekor óriási nehézségek árán Nagyváradra mentett. 1849 elején tábornokká nevezték ki. Kötelességteljesítő szolgálatával nagyban hozzájárult a fiatal honvédség dicsőséges harcaihoz. Ezért kellett lakolnia: Aradra vitték s a haditörényszék ítélete alapján október 6-án őt is kivégezték...

A szabadság vértanuja volt...

LÁZAR VILMOS

Az aradi vértanuk egyike volt, aki 1815-ben született Nagybecskereken. Előbb a 34. gyalogezredben, majd az 1. huszárezredben szolgált mint hadnagy; de korán kilépett a katonaságtól, majd zemplénmegyei birtokára vonult gazdálkodni. Itt érte őt is a szabadságharc kitörésének híre, mire fölesküszik a magyar alkotmányra s 1849 elején a Kárpátokba küldik egy sereggel a Felvidék védelmére. Részt vett azután az utolsó, temesvári csatában is

Dembinszky seregében, majd annak szerencsétlen kimenetele után Karánsebesre vonult, ahol kénytelen volt letenni a fegyvert. Aradi fogságában megírta emlékiratait, a magyar szabadságharc történetének egyik legmegrendítőbb művét.

Mint honvédezzredes ott halt meg ő is a nagy tizenhárom között a magyar szabadságért — a bitófán...

Gróf LEININGEN-WESTERBURG KÁROLY

Idegenben, a németországi Ilbenstadtban született 1819-ben, tejedelmi családból. Előbb az osztrák hadsereg katonája volt, de amikor magyar leányt, Sissányi Elizt vette feleségül, magyar lett szívében-lelkében ő is. Mégnősülése után visszavonult a katonai pályától s birtokaira vonult, hogy ott gazdálkodva, családjának élhessen. A szabadságharc kitörése után nyomban jelentkezett Damjanichnál s részt vett az ő harcaiban a szerbek ellen. Cibakházánál osztrák fogságba kerül, de Talabér hadnagy és Illés kapitány kiszabadítják. A Nagy-Sarlónál lefolyt csatában döntőleg hatott a harc kimenetelére, amiért alezredes, majd Budavár visszafoglalásánál tett vitézi szolgálataiért ezredessé nevezték ki. 1849 júniusában egy értékes haditettéért Görgey tábornoknak nevezte ki s megbizta a 3. hadtest parancsnokságával. Hogy mennyire rászolgált erre a kitüntetésre, még aznap megmutatta a peredi csatában, ahol elszánt bátorsággal és kitartással fedezte a főszereg visszavonulását mindaddig, míg az biztonságban érezhette magát. Részt vett Pöltenberg mellett a június 25-i oroszok elleni csatában is Miskolcnál, majd 28-án a geszthelyi csatában, ahol megfutamította a sokszoros túlerőben levő oroszokat.

Világos után figyelmeztették, hogy meneküljön, hiszen ő nem magyar. Mire ő sértett önérettel így válaszolt:

— Egy Leiningen sohasem szegi meg adott szavát!

Ott halt meg ő is a magyar szabadságért Aradon, a bitófán...

NAGY SÁNDOR JÓZSEF

A szabadságharc dicsőséges honvédtábornoka volt. 1804-ben született Nagyváradon. Előbb az osztrák hadseregben szolgált, mint huszár, majd 1844-ben otthagyta a katonai pályát s birtokaira vonult. A szabadságharc kitörése után mint honvéd őrnagy belépett a honvédség kötelékébe. A honvédség két legnagyobb idealistája, Damjanich és Nagy Sándor József a Tisza és Duna vidékén küzdött egymás mellett. A szolnoki csatából futó ellenséget Nagy Sándor üldözte, március 5-én. Április 6-án nevezték ki e tettéért tábornokká. Még e hónap 10-én Vácnál, 19-én pedig Nagy-Sarlónál üldözte az ellenséget. Ezután Görgey táborába került. Május 15. és 21-én Buda bevételénél hadserege élén első volt a vár falán. Azután a Felső-Duna völgyében harcolt, majd amikor az egész hadsereg a Tiszántultra került, Görgey Nagy Sándort Debrecenre rendelte. Itt augusztus 7-én mintegy hétezer emberével a jóva nagyobb számú oroszokkal öt óra hosszat tartó dicsőséges harcot vívott, míg végül is Paskievics visszavonulásra kényszerítette. Au-

gusztus 9-én csapataival Aradra érkezett, ahol Görgeyvel találkozott és augusztus 13-án, a Világos melletti réten ő is kénytelen volt lerakni a fegyvert. 1849 október 5-én hirdették ki előtte is a halálos ítéletet s másnap, október 6-án nyolc társával együtt bítón fejezte be nemes életét, melyet áldozatul adott a magyar szabadságért.

PÖLTENBERG ERNŐ

„Csak a nyelvem német, — *de a szívem magyar*, mely a szabadságért dobog!” — mondotta katonáinak és csakugyan vértanúja lett a magyar szabadságnak...

1813-ban született Bécsben, az osztrák fővárosban. Katonai pályára lépve, hamarosan a 4. huszárezred tisztje lett. Mivel ezredét 1818 tavaszán Magyarországra helyezték, itt maradt s fölesküdtött ő is a magyar szabadság zászlójára. A kápolnai véres csatában már ott jár a hadak élén mint honvéd ezredes. Görgey fővezér éles szeme csakhamar észrevette benne a kitünő vezért és egymásután bizta rá a dandár, majd hadosztály s végül a hadtestparancsnokságot. Görgey főserégének egyik vezére volt s számos nagy győzelem fűződik vitézségéhez, hadvezéri tehetségéhez. Különösen Isaszegnél és Keméndnél tüntette ki magát személyes bátorságával és vitézségével is. A szabadságharc magyarsága mindig megnyugvással vette a híreket, ha azokban Pölsenberg tábornok nevével találkozott, mert tudta, hogy kifogástalan katona, aki inkább életét adja, de kötelességét hiánytalanul teljesíti. Buda ostroma előtt Győrnél tartja fel Haynau felszabadító hadseregét, amely 75.000 emberből állott, míg Pölsenberg mindössze 12.000 kiéhezett, lerongyolódott honvéddel rendelkezett. A vitéz hetedik hadtest parancsnoka volt s ezzel vívta végig a szabadságharc gyönyörű hőskölteleményét egészen Világosig. Az aradi vérbíróságánál nem védekezett, csupán azt jelentette ki, hogy mint becsületos ember és fölesküdtött katona — mást nem tehetett.

Idegen nép gyermeke létére így vált a magyar szabadság vértanújává az aradi tizenhárom között...

SCHWEIDEL JÓZSEF

Zomborban született 1796-ban. Katonai pályáját a 4. huszárezredben kezdte ő is, mint közhusár. Az 1813—14. Napoleon-elteni hadjáratokban igen kitüntette magát s tiszt lett. A szabadságharc kitörésekor mint őrnagy csatlakozott a magyar szabadságot védelmező mozgalomhoz. A magyar honvédség dicsőséges harcában hamarosan ezredes lett, majd a szerencsétlen schwehathi ütközet után tábornok és a honvédelmi minisztérium magasállású tisztviselője. Budavár visszafoglalása után a főváros városparancsnoka, augusztus 9-én pedig Arad városparancsnoka lett. A világosi fegyverletétel után nem menekült, mert nem tartotta volna méltónak, hogy ő, aki megkövetelte katonáitól, hogy ne féljenek, — most maga is meneküljön.

Ott halt meg ő is Araden, a magyar szabadságért, Haynau

golyója által... Zomborban lévő szobrát, melyet 1905-ben lepleztek le, a szerbek ledöntötték!

TÖRÖK IGNÁC

Fegyvere az ész volt, meg a tudás... ezzel szolgálta hazáját s ezzel vált a magyar szabadság vértanújává az aradi tizenhárom között...

Gödöllőn született 1795-ben. Katonai tanulmányait a bécsi hadmérnöki iskolában végezte, majd a mérnökkarnál szolgált. 1838-ban a magyar nemesi testőrségnél teljesített szolgálatot. A szabadságharc kitörésekor Komárom várában erődítési parancsnok volt. Buda bevétele után ő rombolta le a vár erődítéseit. 1849 júliusában a szőregi sáncok felépítésével bízták meg. Világosnál érte el Haynau véres keze őt is: elfogták s bitón fejezte be dicső életét, melyet olyan nagy szeretettel áldozott fel a magyar szabadságért...

Gróf VÉCSEY KÁROLY

A bécsi császári udvarban élt, annak légkörében nevelkedett, de amikor azt látta, hogy a magyar király vezet háborút a magyar nemzet ellen, — akkor gondolkozás nélkül ott hagyta a császárt, udvarát s beállott a magyar szabadság tüzeslelkű bajnokaiak, hogy majdan vértanuja legyen...

Pesten született 1807-ben. Katonai pályára lépve, a császári hadseregben szolgált s 1847-ben a nádor-huszárok őrnagya lett. A szabadságharc kitörésekor otthagyja csapatát s fölesküszik a magyar alkotmányra. Majd a fölkelő rációk ellen siet a Bácskába, Törökszentmiklóstra vezette seregét s itt egyesült Damjanich csapataival. Ezért a sikeres tettéért tábornokká léptették elő. Nagy szerepe volt a szolnoki csata kivívásában. 1849 április 7-én az aradi honvédség parancsnoka lett s mint ilyen, a várat június 28-án feladásra kényszerítette. A temesvári csata után (augusztus 9.) Borosjenőre vonult s itt rakta le a fegyvert augusztus 21-én az oroszok előtt. Ezután a császári sereg elfogta s Haynau parancsára az aradi várba zárták, ahol a vérbíróság őt is halálra ítélte.

Arad és Temesvár sikeres ostromáért neki jutott osztályrészül az a kegyetlen sors, hogy utolsónak maradt társainak kivégzésénél...

Ime a szomorú csokor... csak egy maroknyi a szabadságharc sok százezres vértanúiból. A világháború vértanúinak emlékét már minden magyar városban és községben díszes emlékmű hirdeti. Ne feledjük el az aradi hősokeket sem, ismerjük meg őket egyenként, ha már nem ismerhetjük meg azokat a névtelen ezreket és százezreket, akik ezer év óta egyre adták, ontották életüket és vérüket a magyar nemzet szabadságáért...

És ne feledjük el soha a költő mondását:

Nem haltak meg ők, emlékük él még:

Ránk hagyták emlékül nagy lelkük fényét...

(V.)

ÜNNEPI BESZÉDEK.

Milyen legyen a kicsinyek ünnepi beszéde

Ismeretes, hogy a gyermek figyelmé fíradékony, a tőle távol álló, ismeretlen, *kézzel nem fogható* dolog a figyelmét csak nagyon rövid időre tudja lekötni. Különösen áll ez a kis gyermekekre, az alsóbb osztályosokra! Hiszen még velünk, felnőttekkel is előfordul, hogy a legszebb, leglelkesebb ünnepi beszéd közbea figyelmünk elfárad, gondolataink elterelődnek s kénytelenek vagyunk egy-egy ásitást elfojtani. Ezen pszichológiai tényt könnyen elkerülhetjük, megelőzhetjük az alsóbb osztályokban, ha nem tartunk hosszú, egyhuzamu beszédeket az iskolai ünnepélyeken. A tanításban már régen kiküszöböltük a *közlő tanaköl*, mért ne lehetne a kicsinyek ünnepi beszédeibe is, a szükséghez képest egy-egy kérdést, verset, dalt beleszöni, amely a gyermek figyelmét üdén tartja, felrissiti s ezzel érdeklődése az ünnepély tárgya mellett marad. Minél több, különböző koru gyermek van együtt, annál inkább fontos a kérdés, hogy mindnek a figyelmét lekössük. Ha pedig díszterem, tornaterem hiányában, minden osztály saját osztályában tartja az ünnepélyt, akkor pedig külön öröm a kérdésekkel, versekkel tarkított ünnepély.

Aki ezt először hallja, attól fél, hogy az ünnepély vesztü ünnepi komolyságából, de nekünk, tanítóknak *nem a díszes külső forma*, nem is egyedül a jó eredmény a legfontosabb, hanem a *mód*, amellyel *könnyűvé tesszük* a mai fáradt, beteges gyermekeknek a *tanulandók megismerését*, tehát ebben az esetben az *ünnepély lényegének felfogását* és ezzel együtt a *lelkesevés a hazaszeretet mélyítését*. Mi felnőttek is kifejezést adunk egy ünnepély beszéde közben érzelmeinknek, gondolatainknak, tapsolunk, éljént kiáltunk. Miért ne engedjük ezt meg növendékeinknek? Ha ez spontán megnyilatkozhat, akkor valóban *eredményes lesz az ünnepély tudás- és érzelemfejlesztés szempontjából*.

A következőkben ismertetem, miképen tartottam tavaly II. osztályos növendékeimnek

október 6-án gyászünnepély-t.

Előző napon, d. u. kítüztem az aradi 13 arcképet, az aradi vértanuk szobrát (Zala György műve) és a pesti 9 vértanu közös sírjáról készült felvételt, köréje pedig fekelével bevont nemzeti színü szalagot. (A képeket újságokból gyűjtöttem össze). Ezeket azért fejeztem előre el, mert kisméretűek és nem használhatom közös szemléltető eszköznek s növendékeim megszokták, hogy reggel érdeklődésük szerint hosszabb-rövidebb ideig megnézzék a kítázott képeket. (Mellékesen azt is megjegyzem, hogy ilyenkor figyelhetem meg leginkább a különböző típusokat, melyik nézi sokáig, me-

lyik kérdez még valamit, melyik olvassa el az alatta levő felírást stb.) A táblára pedig felírtam:

*Az Aradon 1849 október 6-án kivégzett 13 tábornok neve: Pöltenberg Ernő; Vécsey Károly gróf; Damjanich János; Dessewffy Arisztid; Török Ignác; Nagy Sándor József; Aulich Lajos; Kné-
zich Károly; Kiss Ernő; Leiningen Károly gróf; Lahner György; Lázár Vilmos; Schweidel József.* — A második táblát feléje huztam, hogy csak akkor lássák, amikor erre szükségem van. Ez a meglepetés, mi van felírva, szintén felélénkíti a már esetleg kifáradni készülő figyelmet.

Ima után elmondattam közösen a *Himnusz*-t.

Kedves gyermekek! Ma nem hoztatok láskát, mert ünnepelni gyűltünk össze. Vajjon milyen fajta ünnep lehet, hogy gyászlobogó leng az iskolában, gyásszal vontam be itt a szép piros-fehérszöld lobogónkat? (Gyászünnepély.) — Kit szoktunk gyászolni? (Akit szerettünk, Aki jót tett velünk, Aki a hazának javát akarta.) — Ma az Aradon 1849 okt. 6-án kivégzett 13 tábornokot gyászoljuk. Kiket gyászolunk? (Ekkor a táblát kissé lehuzom, hogy a felírás egy része láthatóvá váljon. Az Aradon 1849 okt. 6-án kivégzett 13 tábornokot gyászoljuk.) — Ha valaki ezt hallja, hogy kivégezték őket, azt gondolhatja, hogy rossz emberek voltak, mert csak nagyon gonosz embereket szoktak kivégzéssel büntetni. De mit gondoltok, gonosz ember volt ez a 13 tábornok? (Itt megengedem, ha oszt. ünnepélyről van szó, hogy elmondják, amit tudnak; ha közös ünnepélyről van szó, akkor közösen mondatom: „A 13 tábornok nem volt gonosz ember!) (A tömeg beszédjének szuggesztív erejéről, hatásáról nem kell beszélni, ez oly közismert.) Ha nem voltak gonosz emberek, bizonyosan nagyon kíváncsiak vagytok, miért végezték őket ki? *Vicsay Lajos* bácsi egy szép versben megadja a választ. Szavald el „*Az aradi lizenhárom.*“ (Megjelent 1932 okt. *Magyar Ünnep.*) Az elszavaltatás után megkérdeztem: Tudjátok-e most már mindannyian, miért haltak meg? Mondjátok együtt: „Azért haltak meg, mert a maguk életénél a hazát jobban szerették.“ — Mivel mutatták meg, mivel bizonyították, hogy a hazát szeretik s főképen kinek nem tetszett az, hogy ők a magyar hazát oly nagyon szerették? Most, hogy mindent megértbessetek, egy kicsit komoly, nehéz dolgokat kell elmondanom, amiről majd a történelemórákon fogtok tanulni, de amit elmondok, ha jól idefigyeltek, a ti hazaszerető szívetek is megérti és megéri.

85 évvel ezelőtt, — még a ti nagyapátok sem élt akkor, — a magyar nemzet a mostanihoz hasonlóan, szomorú rabigában élt. Akkor mienk volt ugyan az egész ezeréves Magyarország, de az osztrák parancsolt. A szomszédos Ausztria császára, magyar király is volt, aki a magyarokat nem ismerte, nem értette, nem szerette, mert rossz tanácsadókra hallgatott. A magyarok végül is nem akarták tovább tűrni a sok szenvedést, a sok igazságtalanságot és kivívták szabadságukat. Ez azonban nem tetszett az osztrákoknak! Vajjon miért nem örült az osztrák annak, aminek a

magyarok örültek? Azért nem örült, mert így nem volt már, aki nekik szolgál, akinek parancsolhatnak. Addig-addig gondolkodtak, — de hogy nem jön törték az eszüket, azt gondolhatjátok, — amíg gonosz dolgot eszeltek ki, s egyszer csak fellázították a magyarok ellen a hazánkban élő szerbeket, oláhokat, horvátokat. Mit tennétek, ha a ti kedves lakásotokba gonoszul betörnének olyan emberek, akiknek ti eddig mindig jót tettetek? — Megengednétek, hogy bántsanak benneteket? — A hazaszerető magyarok lelkesen fegyvert fogtak. Nemcsak a férfiak, hanem az ifjak sőt a kis 13 éves fiúk és az egész öreg emberek is beállottak katonának. Egyik győzelmet a másik után aratták. Lelkesen énekeltek: „*Lobogjon a magyar zászló magasan az égre.*” Énekeljétek el ti is! (Ének.) Majd, ha nagyobbak lesztek, ezekről a szabadságharcban vívott szép győzelmekről még sokat tanultok. Ezeket a csatákat vezették azok a lelkes, bátor, a szenvedéstől nem féllő, hazaszerető, áldozatkész tábornokok, akikről ma megemlékezünk. Bizonyosan a nevüket is szeretnétek tudni, hiszen minden jó, okos ember nevét megtanuljuk. (Feltolom a táblát.) Olvassátok el a 13 tábornok nevét! (Olvassák.) Legközelebb a szépírás órán le is írjátok a nevüket. Ezeknek a kiváló, hazaszerető tábornokoknak nem volt semmi bűnük, sőt erényük volt csak, mégpedig az, hogy a magyar hazát szerették volna megmenteni, szabaddá, boldoggá tenni! De ez nem tetszett az osztrákoknak, különösen a szívtelen *Hajnau* ezredesnek, aki a 13 tábornokot halálra ítélte. A tábornokok elmenekülhettek volna a halál elől, de a bátor, tiszta szívű ember inkább meghal, hogy halálával is példát adjon az utódoknak, mert a *hazát minden körülmények között szeretni kell!*

Most még elmondom, hogyan történt ez a szomorú, igazságtalan kivégzés. A tábornokok közül négyet, *Kiss Ernőt, Schweidel Józsefet, Lázár Vilmost* és *Dessewffy Arisztidét* agyonlőtték, a többi kilencet felakasztották. *Pöllenberg Ernő* volt az első. *Leiningen Károly* így bucsuzott: „*Islen veleték bajtársak. Nemsokára egy másik, igazabb Bíró előtt fogunk állni.*” Ki ez az igazabb Bíró? — *Damjanich János*, aki beteg lába miatt nem birt állni, a szekéren ülve maradhatott, de mikor rákerült a sor, mankójára támaszkodva egyedül lelépszott, leoldozta fekete selyem-nyakendőjét és e szavakkal nyújtotta át a közelben álló lelkésznek: „*Adja át feleségemnek s mondja meg, hogy magam oldoztam le a nyakamról.*” Mikor hozzálépett a hóhér, *Damjanich* figyelmeztette, hogy össze ne borzolja az akasztásnál szép fehér szakállát. Utolsó szava pedig ez volt: „*Éljen a haza!*” Kiáltásotk ti is lelkesen: „*Éljen a haza!*” *Vécsey Károly* gróf maradt utolsónak, addig merev, tisztelgő lépéssel lépett egyik bitőtől a másikhoz, mintha minden bajtársától bucsuzna... Ennek a szomorú, igazságtalan eseménynek van ma gyászos évfordulója. Azóta 84 év telt el. Nagy idő ez, de ezt a gonosz igazságtalanságot feledni nem lehet! Gondoljátok el, ha titeket valaki azért büntetne, mert édes anyátokat szerettétek! — Ezt a rettenetes eseményt a magyar történelemből elfeledni nem lehet. Hogy is mondja a költő? Szavald el... „*Október 6-án*” című verset!

Multak sötét éjjeléből,
Magyarok történetéből
Főlrémlik, mint gyászos álom
Véres napnak bus emléke,
Vértanúink dicső képe:
Az aradi tizenhárom.

Minden virág elfonnyadt ott...
Szent lobogónk lehanyatlott
Az aradi büszke váron,
Puska előtt, bitó alatt
Mégis emelt fővel haladt
Halálba *a tizenhárom.*

Szent sirjukat oláh hordák
Elrabolták, megtíporták,
A büszke vár, most sivár rom.
Magyar szívünk mégis érzi:
Órhelyét ott ma is őrzi
Az aradi tizenhárom.

Gyermekek ne feledjétek!
Szent üzenet száll felétek
Trianoni gunyhatáron:
Száz haláltól sem kell félni,
Csak a honért halni, élni,
Mint a dicső tizenhárom!

J. H. É. (Pesti Hirlap 1932.)

A dicső tizenhárom tábornoknak a hálás utókor Aradon szép emlékszobrot állított. Fzt. Ugy-e megnéztétek reggel? — E szomorú események után boldogabb napokat is láttak a magyarok, de most ismét oly szomorú gyász terül el, mint akkor régen. Sőt most még szomorubb a hazáját szerető magyar éllete. Miért? — Arad városa a miénk, ahol a 13 tábornokot kivégezték: és szobrukat felállították. Az oláhok, akik semmit sem tärnek el, ami magyar, ezt a szép szobrot is lerombolták s az összetört darabokat a vár pincéjébe dobták. De ne szomorkodjunk! Ne csüggedjünk! *Igazságtalanságot a végtelenül igazságos Bíró nem türhet.* Sírassuk el a multat, mert nekünk is vannak vétkeink, imádkozzunk bocsánatért és *dolgozzunk*, hogy visszakaphassuk hazánkat! Nincs az a szenvedés, nincs az az elnyomatás, amely elcsüggeszlené a bátor magyart, hiszen tatár-pusztítás, török-vészés aradi gyásznap után is volt feltámadás, higyük, hogy *Trianon után is lesz újra feltámadás!* Énekeljétek el lelkesen: *Szegény csonka Magyarország, ellenségek körülfojták, ej, haj, még se csüggedünk, mert az igazság van mívelünk. Észak felől, kelet felől, ellenség van kívül, ej, haj, de erős a kar, lesz még újra boldog a magyar. Ej, haj, de erős a kar, lesz még boldog a magyar!*

Hogy otthon is el tudjátok mondani, miért volt ma gyász-
 unnepegy, feleljetek a kérdéseimre. Kit végeztek ki 1849 októ-
 ber 6-án?

Hol végezték ki a dicső tizenhárom tábornokot?

Miért haltak meg?

Olvassátok el a nevüket!

Mit emelt a hálás utókor Aradon a tizenhárom tábornoknak?

Mit csináltak az oláhok a szoborral?

Mire tanít bennünket az aradi tizenhárom emléke?

Most álljatok fel és mondjuk el együtt áhítatos komolysággal
 a Szózatot és a Magyar Hiszekegyet!

Budapest, 1933 aug. hó.

Reissmann Ilona,

I. Horthy Miklós-ut 141. sz.

el. fiu isk. tanítónője.

Ünnepi beszéd

Kiesinyeknek.

Kis Magyar Testvéreim!

Eljött az ősz, az október s ez a hónap egy fekete gyásznapot
 mutat nekünk a naptárban: *október hatodikát!* Egy olyan ősi
 népnek, mint a mi magyar népünk, amely csak ebben a hazában
 is már több, mint ezer esztendeje itt él, bizony sok szomorú napja
 volt. Mert a derüs égre boru jön, mondja a magyar közmondás,
 bizony a nyugodt, békés, boldog időkre is eljön mindig a szomorúság,
 a szenvedés ideje. Így van ez a mi hazánk történetében is:
 borura derü, derüre boru.

Az október hatodika azonban talán egyik legszomorubb napja a
 magyarnak. Mert hiszen igaz, hogy több olyan nap is volt, amikor
 szintén nagy esapás érte nemzetünket, de azon az október hatodi-
 kán, amelynek ma már *nyolcvannegyedik évfordulóját ünnepel-
 jük meg* szomorúra vált szívünkkel, azon az október hatodikán
 nemcsak tizenhárom tábornok halt hősi halált, hanem a tizenhá-
 rom hős tábornok halála *az egész magyar nemzet rabságát is je-
 lentelte.*

Láttatok már nyáját, amely elvesztette pásztorát? Így volt
 akkor a magyar nemzet is. Vezérek nélkül, vezetők nélkül. Hi-
 szen a tizenhárom legvitézebb vezérét ott végezték ki e napon az
aradi vesztőhelyen, a többiek pedig elmenekültek a szegény, ma-
 gárahagyott hazából. Pásztor nélkül maradt a nyáj, vezér nélkül
 a nemzet s nemzet s nem tudta, mitévő legyen, merre menjen, hol
 találjon orvosságot tengernyi bajára, nagy szomorúságára!

De hogy megértsetek ti is, kis magyar testvéreim, miért is
 olyan szomorú nekünk, magyaroknak ez az október hatodika, el-
 mondom nektek.

Szeretnétek-e, ha valami szobába bezárnának benneteket s
 onnan nem volna szabad többé kimennetek? Hogyan nevezzük
 azt az embert, aki börtönben ül? Bizony, gyermekek, a mi sze-

gény magyar hazánk *ma is börtönben sínylődik*, rabságban él! *Trianonban* verték rabságba, Trianonban vertek kezére-lábára bilincseket, amikor *levágták törzséről karjait, lábait* s azt mondták, hogy most már aztán élj meg te magyar a magad emberségéből! Csakhogy azon a nyolcvannégy év előtti október hatodikán nem a lábát, karjait vágták le a mi szegény hazánknak, hanem rabbá tették: *elvették szabadságát!*

Hogyan vették el szabadságát? Tudjátok jól, hogy a mi hazánkat *Árpád* fejedelem és vitéz hősei foglalták el több mint ezer évvel ezelőtt. Ez alatti a hosszú idő alatt sokat esatázott a magyar, mert *mindent akadt ellenség*, amely szemet vetett arany buzát ringató allódjére, kincseket rejtő hegyeire, gazdag és szép városaira s *le akarta igazni a magyart*. Bizony, elmondhatjuk bátran, hogy *a magyar ezer esztendőn át egyik kezében fegyvert tartva szántotta meg földjét, aratta le buzáját, szerezte meg a mindennapi kenyerét*. Sohasem tudta, honnan, merről támadja hátba valamilyen ellenség. A sok harcban pedig sok derék vitéz elhullott. *Sok-sok magyar ember odta vérét és életét ezért a mi magyar hazánkért* s talán *nincsen egyellen porszeme sem, amelyre magyar vér már nem folyt volna*. *Azért olyan szent ennek a földnek minden porszeme s azért nem nyughatunk bele a trianoni kegyetlen ítéletbe soha, mert elrabolta tőlünk ennek a drága, magyar vérrrel megszentelt földnek több, mint a felét!*

Amint mondtam, a sok esatában sok vitéz magyar elesett s így történt, hogy amikor *idegen népek kérezkedtek* be a mi hazánkba oltalomért, *beengedtük őket, magyaros vendégszereléssel elláttuk őket földdel*, amely bőségesen megadhatta nekik a betevő falatot. *Testvéreinkké fogadtuk őket* s úgy élhettek ezen a magyar földön, mintha csak otthon lettek volna.

Volt azonban a mi hazánknak egy másik ellensége, amely nem nyíltan, hanem ravaszkodva, fondorlatosan volt ellenségünk. Ez az álnok barát — mert csak az tud így rosszat tenni másnak, — *Ausztria volt*, a tőlünk nyugatra eső szomszéd ország. Itt láthatjátok a térképen, ez volt az az Ausztria. Ennek az országnak is *jámbor népe* volt, nem volt az éhes sohasem a mi magyar földünkre, így hát velük nem is lett volna semmi bajunk. A baj azonban onnan származott, hogy egyszer ennek az Ausztriának és a mi magyar hazánknak egy vezére, egy királya lett. Ez a király pedig nem magyar ember volt, hanem idegen származásu. Igaz, hogy megkoronázták *Szent István királyunk Szent Koronájával*, az is igaz, hogy sokkal nem is volt nagyobb bajunk, de akadt közülök nem egy az idők folyamán, aki mindenáron *szerelte volna leigazni a magyart*. Ezek a királyok ártottak legtöbbet a mi szegény hazánknak.

Nyolcvannégy évvel ezelőtt is éppen egy ilyen király uralkodott hazánk fölött, akinek *gonosz tanácsadói* voltak s azt tanácselták a királynak, hogy vegye el a magyaroktól a szabadságot s kényszerítse a magyarokat, hogy azok Ausztriát szolgálják! Nahát gondolhatjátok, kedves kis magyar testvéreim, hogy a magyar ember ilyenre nem kapható! *A magyar ember nem lesz szol-*

gája senkinek! Inkább kardot, puskát ragadott Magyarország minden épkézláb fia s kész volt egytől-egyig vérét ontani, életét áldozni azért, hogy a magyar szabadságot, amelyet olyan nehezen tudtak végre megszerezni, megvédelmezzék.

Es ekkor, *a jó Isten is párljára állott a magyarságnak!* Hiszen igaz ügye volt: szabadságát védelmezte, — hogyne segítette volna meg az Isten. Kiváló férfiakat állított a magyarok elé, kitérő és hős vezéreket és egy bübájos szavu csalogányt, aki olyan szépen tudott énekelni, hogy elbűvölte vele a magyarok szívét... Tudjátok-e, gyermekek, ki volt ez a csalogány? *Petőfi Sándor.* Ő volt a magyar szabadságharc csalogánya! Petőfi pedig azt morda, hogy rabságban nem élhet tovább is a magyar, mert *a magyar nem született rabnak, más szolgájának!* A nemzet megértette nagy fiának szavát s mint *egy* ember, ugrott talpra a hívő szóra! Akkor aztán előállottak a vezérek, ki-ki egy magyar zászló alá és megindultak a magyar honvédök seregei az ellenség ellen.

Kik voltak ezek az ellenségek? Mit gondoltok? Hát persze, hogy azok a *vendégként bekérezkedett idegen népek*, akiket a magyar olyan szívesen fogadott századok óta. Dehát hogyan lehetek ezek ellenségei a magyarnak, amikor a magyarok csak jót tettek nekik, amikor barátságukba fogták, testvéreiké tették őket? Ezt is megmondom, kedves gyermekek. Ausztria császára ugyanis úgy akarta leigázni a magyarokat, hogy azt üzente embereivel a magyar földön élő vendég-népeknek, hogy ne engedjék maguk fölött urrá lenni a magyarokat! Egyesüljenek és fogjanak fegyvert a magyarok ellen, azután foglalják el azt a földet Magyarország-ból, amelyen lagnak és az a föld ezentul legyen az övék! Igaz beszéd volt ez, gyermekek? Szabad-e így tenni a vendégnek, akit beengedünk házukba s úgy bánunk vele, mint testvérünkkel? Ugy-e, nem!

Ezek a vendég-népek pedig csakugyan hajlottak a biztatásra s nagy hálátlanságra **vetemedtek!** Fegyvert ragadtak tulajdon **vendéglátójukra:** Magyarországra és úgy követelték tőle, hogy az a föld ne legyen többé Magyarország, hanem az övék, sajátjuk! Mit gondoltok, kedves gyermekeim, mit csinált erre a magyar? Ti mit csináltatok volna? Igen, gyermekeim, a magyar is fegyvert fogott szabadsága és háza, **házaja védelmére az idegenek, a betolakodottak ellen.** Ezért fogott hát fegyvert a magyar szabadsága védelmére, ellenségei ellen.

Ha csak ezeket a vendég-népeket kellett volna kikergetni, nem sokáig tartott volna a háboru, mert hiszen ti is tudjátok a mondat: **Ne bántsd a magyart!** Miért ne? Mert belé török a fogad! Igen, még mindig belétört annak a foga, aki a magyart **bántani merészelt.** Csakhogy az volt ám a baj, hogy ezeknek a vendég-népeknek a segítségére sietett Ausztria császára is nagy seregével. De még ez is kevés volt a szabadságát védelmező magyarnak! Ugy kikergette őket mindenestől, hogy a lábuk sem állott meg az ország határáig. Mit csinált erre a megszalasztott császár? Segítségért kért az oroszától. Így történt aztán, hogy a már agyonfáradt és csekélyszámu magyar honvédöt a köröskörül álló vendég-népek,

Ausztria katonái és a tengernyi orosz bekerítette s a honvédektől elvette fegyverüket, a vezéreket pedig összefogdostatták s Arad várába záratták.

Most már könnyű volt elbánni a szegény magyar néppel! A pásztor nélkül maradt nyáj nem tudta mitévő legyen? Összefogdosták tehát azokat, akik a magyar szabadságot merték védelmezni s elvitték őket messze országokba... A vezéreket pedig, hogy ezzel is elrettentsék a magyarokat, sorba kivégeztették. De még ha úgy végeztették volna ki őket, ahogyan az ilyen derék, hős vezérek megérdemelnék, még csak elviselték volna nyugodtan sorsukat. Reájuk azonban bitófa várt, mint a közönséges rabló-betyárra! Igen, így végezték ki nyolevannégy évvel ezelőtt a magyar szabadság tizenhárom magyar vezérét, tábornokát, akiknek egyetlen bűnük az volt: **hogy szerették hazájukat!**

A császár azonban tévedett, amikor azt gondolta, hogy ezzel megijesztette a magyarokat s ezentul már engedelmes szolgáló lesznek. Nem lettek! Sőt! **Tanultak a tizenhárom vértanutól, az ő halálmegvető bátorságukból s ha szenvedniök kellett, hát elviselték, ha raboskodni kellett, eltűrték... de bele nem nyugodtak soha rabságukba!** Tűrték, szenvedtek, raboskodtak tovább, de a magyar szívekben ott lángolt a forró hazaszeretet, amely ott égett az aradi tizenhárom tábornok szívében is, amikor életüket áldozták fel a szabadságért! És ez a tűz csodálatos dologra volt képes! Ez a titokban lángoló tűz elporlasztotta a rabblineseket, szétzúzta a börtön bilineseit s a magyar nemsokára úgy állott a világ előtt, mint a börtönéből szabadult oroszlán: szabadon, boldogan, átélve egymást a boldogságtól, örömtől, szabadságtól.

Azt mondtam, gyermekek, hogy **most mi is rabok vagyunk..** Mi most még többek vagyunk: egy **megesonkitott ország!** De azért mégsem szabad kétségbeesnünk! Mit tanultak a magyarok az aradi tizenhárom hős tábornok önfeláldozásából? Azt, ugy-e, **hogy nem szabad soha belenyugodni a rabságba!** Azt tanulták tőlük, hogy soha, egy pillanatra sem szabad elfelejteniök **rettentes sorsukat, amelyet az igazságtalanság zudított reájuk!** És ők nem felejtették ezt el soha! **Azért lettek szabadok!** Azért tördelték le láncáikat! Azért omlottak le a börtönfalak körülöttük! Mit kell tennünk nekünk is, akik ma egy megesonkitott, kis országban, Csonka-Magyarországban élünk?

Azt, mit az aradi vértanukat **sírázó magyarok tettek!** *Higgyük erősen, szentül azt, hogy eljön egyszer az igazság napja s az le-döntögeti a hamisság falait! Dolgozzunk keményen, összeszorított fogakkal, mert csak így tudjuk lerázni csonkaságunk bilineseit! És szeressük forrón, százszor jobban ezt a most megalázott, megesonkitott drága hazánkat, mert **csak a mi szeretetünk teheti nagygyá, hatalmassá és boldoggá: a minden magyarok hazaszeretete!** Megértették, kedves gyermekeim? Akkor kövessétek a példát, amit mondtam nektek!*

Hiszek egy Istenben, hiszek egy Hazában,

Hiszek egy isteni örök igazságban,

Hiszek Magyarorszáig feltámadásában!

Amen.

Hinni kell!

Hinni kell:

A pusztulás, halál földjén
Élet zsendül, fű kikel.

Hinni kell:

A fűszálból, a virágból
Honvéd terem ezrivel.

Hinni kell:

A napsugár mustármagból
Agat szökken, fát nevel.

Hinni kell:

A rabtartónk egyszer mégis
Lábaiknál leat hever.

Hinni kell:

A magyarság drága vérét
Nem hiába szórta el.

Hinni kell:

A magyar név felragyog még
Régi dicsőségivel!

Vályi Nagy Géza.

MESEDÉLUTÁN.

A hazáért való hősi önfeláldozásról.

Kedves magyar Gyermekek!

Őszi ruhába öltözött a határ. A tavasz és nyár virágos mezőit halványsárgára festette a közeledő ősz, a fecskék, gólyák bucsut vettek szeretett hazájuktól s messze szálltak, melegebb hazába, hogy a tél viszontagságaitól megmeneküljenek. Már csak egy-két kergetőző kóró és számartövis gördül a ságára ájult avaron s bosszu, végetnemérő Mária-cérnája uszik hosszan a levegőben...

Megjött az ősz, vele a hervadás. A nyáron lombos fák most sietve vetik le zöld levélruhájukat, a fák tövében, bokrok alján meghuzódó bogarak sietve ássák meg téli vackukat, hogy idejekorán meghuzzák magukat a meleg, puha oduban s álomra hajtják fejüket a jövő kikeletig.

Egyre jobban rövidülnek a nappalok. A nap, mintha már fáradt volna, nem kerül akkorát az égen, mint azelőtt: hamarabb nyugovóra hajtja fejét. A szántóvető ember is összeszedeti terményét a földről, leszedi a szőlőt, azután beszorul ő is az eperfa alatt szunyókáló öreg házba, a bubos kemence mellé.

Megjött az ősz, az október. Az elmulás gondolata ébred fel bennünk is s valami elmondhatatlan bánat ömlik el lelkünkön, amelyet nem tudunk szavakba önteni. Csak érezzük, fáj valami, mint a szeretett rokon, szülő bucsuzásakor... Bucsuzunk a természetől, mert minkre jön a fehér pihét szítáló tél s akkor olyan pusztaság lesz a mező, mint a temető...

Ezek a szomorú napok juttatják eszünkbe azokat a hősokeket, akik életük delén, alig való virágukban hullottak le hervadtan a halálba. Eszünkbe jutnak azok a hősokeket, akik egy gondolatért adták oda életüket s haltak meg büszkén, főlemelt fővel a hazáért, szabadságért... Eszünkbe jutnak a vértanúk, akik Arad síkján adták oda életüket a magyar szabadságért...

Az aradi vértanúk.

Október 6 szomorú napja a magyarnak. Tizenhárom magyar hőst végeztek ki ezen a napon nyolcvannégy évvel ezelőtt Magyarországon ellenségei Arad város határában. Miért? Azért mert olyan nagyon szerették hazájukat, hogy fegyvert fogtak védelmére.

Hallottatok már bizonyosan arról, hogy nem volt mindig ilyen szabad a magyar ember, mint ma. A földművelő ember, akinek régen jobbágy volt a neve, ott élt a földesúr, nemesember birtokán. A föld, melyet művelt, nem az övé volt, azt csak művelte, mert a terményeknek egy részét oda kellett adnia a földesurnak a föld használatáért. De a többi sem maradt egészen az övé, mert a megmaradt részből még adót is kellett fizetnie. Ezért bizony nehéz volt nagyon a szegény jobbágy élete.

Csakhogy a nemes uraknak sem volt valami rózsás az életük akkoriban. Nem volt pedig azért, mert nem az történt Magyarországon, amit ők akartak, hanem az, amit az idegen bécsi kormány kívánt. Mert a magyar király egyuttal osztrák császár is volt s Ausztria fővárosában, Bécsben lakott. Onnan intézte Magyarország dolgait s bizony nem mindig a magyarok kívánsága szerint. Ugy bántak ezzel a szegény országgal, mintha csak mostoha gyermeke lett volna Ausztriának.

A nyomoruságos élet végre is cselekedetre sarkalta az elnyomott magyaságot. Akadt egy fiatal nemes ember, aki nem tudta tovább tétlenül nézni a magyarság szenvedéseit. Ez a fiatal nemes Kossuth Lajos volt. Élére állott tehát nemzetének s beszédeiben, írásaiban szabadságot kért az elnyomott magyar nemzet számára.

Gondolhatjátok, hogy nem valami szívesen látták ezt odafent, Bécsben, a magyar király és osztrák császár udvarában. El is követték mindent, hogy a magyarok szabadsághoz ne jussanak, mert tudták, hogy akkor vége a jó világnak! Nem fizet adót a magyar az osztráknak, nem védi meg hazáját a magyar katona, nem vehetik el a termésének legjavát potom áron, hogy aztán ők méreg drágán nyakába varrhassák a maguk drága portékáját.

Kossuth Lajos azonban nem sokat törődött a bécsi udvar aggodalmaival, hanem továbbra is sikra szállt a magyar szabadság érdekében. Ezért aztán a bécsi kormány börtönbe záratta Kossuth Lajost.

Vezér nélkül maradt a magyar nemzet, de türe sorsát szóltatni, mire három évi hosszú raboskodás után végre kiszabadult Kossuth s újra élére állhatott a szabadságát vágyakozó nemzetnek.

Mikor aztán a király végre belátta, hogy hasztalan minden fondorkodás, látszólag beleegyezett abba, hogy minden magyar egyenlő szabad legyen ezentúl Magyarországon s megadta a szabadságot a magyar nemzetnek. Ez a beleegyezés azonban csak látszólagos volt, mert alig hogy megadta beleegyezését, már fel is biztatta a hazánkban élő s itt vendégszerettel fogadott horvátokat, szerbeket, oláhokat és tótokat, hogy most már ők se maradjanak nyugodtan, hanem ők is kérjenek szabadságot a maguk

számára s szakadjanak el a magyaroktól, akik pedig nekik századok óta igazi vendéglátó gazdáik voltak.

A ravasz bécsi kormány csakugyan jól számított. Ezek a népek fellázadtak a magyar kormány ellen s az egyetlen tótok kivételével fegyverrel támadtak a békés és fegyvertelen magyarokra. A magyar nemzet sem nézte azonban ölhetett kezekkel eddig megfúrt népeinek lázongását, hanem Petőfi Sándor és Kossuth Lajos hívó szavára zászló alá állott a nemzet apraja, nagya. Minden épkézláb ember beállott katonának s az volt a boldogtalan, akit valami betegség arra kényszerített, hogy otthon maradjon, házat őrizni.

Az így összegyűlt lelkes sereg élén a fiatal és lángeszű Görgey Artur hadvezér állott, aki dícsőséges vezérével: Damjanich, Pölsenberg, Vécsey, Kiss Ernő és a többi tábornokaival rendet teremtett Magyarországon s a fellázadt idegen ajku népeket leverte.

Ausztria látta, hogy a vitéz és bator magyar honvédekkel nem boldogul. Azért hát más fegyverhez nyúlt. Segítségét kért a hatalmas orosz birodalom urától, az oroszok cárijától, amit az szívesen meg is adott, mert a magyar szabadságért sok olyan lengyel harcós is küzdött, akik meg az oroszok elnyomása miatt lázadtak.

A kétszázezernyi orosz katonával szemben a lerongyolódott, agyonfáradt magyar honvédek minden bátorsága és hősiessége hiábavaló volt. Meg kellett hátrálniuk. Bem apó, a lengyelek nagy szabadsághőse is elvesztette segesvári csatáját, ahol Petőfi Sándor is hősi halált halt a hazáért, amelyet életénél is jobban szeretett.

A mindenfelől menekülő honvédeket azlán Görgey Artur tábornok gyűjtötte össze Arad mellett, a világsí síkon.

— Fiaim, — szólt hozzájuk a kicsiny magyar sereg fővezére, Görgey — nagyon jól tudom én azt, hogy ti mindnyájan az életeket is oda adnátok a hazáért, s annak szabadságáért s készek volnátok meghalni a tulerővel szemben is. De én azt mondom, hogy nektek nem szabad meghalnotok, nektek még élnetek kell, hogy legyen elég férfikar e hazában, amely elbírja a raboskodás nehéz esztendeit, s amely dolgozni tudjon a jövő feltámasztásáért! Nektek nem szabad meghalnotok fiaim, nektek élnetek kell, mert általában él tovább és támad fel majdan Magyarország!

A honvédek arca elborult... De mit lehettek volna mást? Szót fogadtak az okos beszédnek s bár szomorú szívvel, csüggedt lélekkel letették az oroszok előtt szétlőtt fegyvereiket... S a szegény Magyarországra ráborult az éjszaka sötétsége...

Az osztrák kormány pedig szörnyű bosszút forralt a magyarok ellen, amiért nem előttük, hanem a segítségül hívott orosz seregek előtt tették le a fegyvert. Hogyne bántotta volna őket ez a szegény, mikor az egész világ rajtuk nevetett s a magyar vitézeket, a hős magyar honvédeket az egész világ dícsőítette!

És ekkor, a bosszúért libegő bécsi kormány csak küldte a breschui hícnát, Haynau tábornokot, aki lelkeken kegyetlenségével már megmutatta gonoszságát a leigázott olaszokkal szemben. Ez a gonosz ember összefogdostalta a magyar honvédeket s százával, ezrével elvitte őket messze idegenbe, az osztrákok seregébe

s a legpusztítóbb csaták tűzébe. A vezéreket pedig, akiket egy világ megcsodált, összefogdostatta s egyszerűen azért, mert a szabadság védelmére fegyvert fogtak, valamennyit, mind a tizenhárom tábornokot kivégeztette.

1849 október hatodikán történt ez a kegyetlen ítélet-végrehajtás, amikor a tizenhárom dicső tábornok közül négynek golyót lőttek a szívébe, kilencet pedig a gonosztevőket megillető halállal: a bitófán végezték ki!

A szörnyű kegyetlenség híre bejárta az egész országot... ökölbe szorultak a magyar kezek, keményre merevedtek a magyar ajkak s nagy, erős fogadalom kelt szárnyra a lelkekből: *feltámadunk!* Tűrünk és szenvedünk, ha kell, de meg nem alkuszunk! Most csak verjék kezünkre újra a nemrég letört rabbillineseket, de eljön az idő mégis egyszer, amikor leverjük újra ezeket a billineseket s szabad lesz újra a magyar!

És csakugyan úgy lett... eljött az idő, amikor lehullottak a rabbillinesek a magyar kezekről s szabad lett, független lett újra a magyar, amilyennek az Uristen teremtette!

Most is rabságban élünk, kedves kis magyar testvéreim, mit kell hát csinálnunk? Azt, amit azok a vértanúk tettek ott Arad mezején a bitófák alatt. Ugy kell tennünk, mint azoknak a szegény bujdosóknak, akiket halálra kerestek az osztrák esendőrök, mert egyetlen vétkük az volt, hogy ők is honvédek voltak: a magyar szabadság honvédejei! Igen. Ti is honvédek vagytok mindnyájan, kis magyar testvéreim! Honvédek vagytok, mert nektek kell visszafoglalni egyszer ezt a most megesonkított, meggyalázott ezeréves Magyarországot!

Megtérszitek-e majd, ha rákerül a sor, gyermekek?!

Ezért emlékeztünk meg most az aradi vértanukról, hogy példát vegyetek az ő mártír-halálukról. Ugy kell most szeretni minden magyarnak a hazát, mint azok a tizenhármak Aradon, a bitófák alatt! Mert mi mindnyájan honvédek vagyunk s ma újra rabságban tengődik a magyar...

Most hogy elmeséltem nektek az október hatodikának jelentőségét, szólaltassuk meg a költőt, az ő zengő-esengő szép szavával. Szavald le Jászai Horváth Elemér báesi szép költeményét!

Magyar feltámadás

Aradi sáncárok,
Benne vér szivárog,
Ha leszáll az este:
Megmozdul a mélyben,
Sötét siri éjben
Vértanuinak teste.

Sötétség hullt rájuk,
Még szent bitófájuk
Oszlopa is lázad;
Öklük összeszorult:
Sirjukra ráborult
Megint a gyalázat.

Távolról mennydörög...
Knezych, Aulich, Török,
Pöltenberg, Nagy-Sándor
Nem nyughatnak béken;
Fönt az örök égen
Haragos fény lángol.

Magyar vértanuknak
Teteme nem nyughat,
Mint oláh rög rabja.
Sirből kél szabadon:
Fölsüt még Aradon
Az igazság napja!

Most pedig egy szép mesét mondok el nektek, kedves gyermekek, Avar Gyula bácsitól hallottam, hallgassátok ti is figyelemmel. Ez a címe:

A kis szavalók

Mi kis diákok mindig törtük valamin a fejünket. De nem holmi csinyen ám. Nem is illett volna, mert mi a Homok-utcában laktunk. Aki pedig ebbe az utcába költözött, jóra való, rendes gyermekké vedlett, még akkor is, ha máshol csintalan, pajkos volt is. A Homok-utcában lakott ugyanis öregapó. (Igy hívták.) Szép ember volt. Fehér szakállu, piros arcu és nagy kora dacára fűrgéjárású volt. Öregapót mindenki szerette és mi is lekaptuk előtte a kalapunkat... Tisztelettel néztünk rá. Öregapó meg szóba is állt velünk és ha kedve tartotta, el-elmesélgetett egyet-mást a szabadságharerről...

— Gyerekek, — mondotta — Damjanich katonája voltam... az isaszegi csatában első voltam ő utána, mert Damjanichot meg nem előzte földi halandó... szívesen követtük őt... mindig a közelében voltam, sohasem hagytam el...

— Aradon sem? — érdeklődtünk.

— Ott sem. De arról ne beszéljessünk. Szomorú nap volt az gyerekek, nagyon szomorú... csak az vigasztal, hogy ti is tudjátok, ki volt Damjanich...

— Már hogyne tudnánk, — büszkélkedtünk. — Meg is ünnepeltük március tizenötödikét, meg október hatodikát...

Öregapó megcírógatott minket és tovább ment. Mi meg bámultuk, míg el nem nyelte a szomszéd utca.

— Gyerekek, — mondta egyik társunk. — Nagyszerű gondolatom van.

— Halljuk, halljuk, — kiáltottuk lelkesen.

— Közeledik október hatodika...

— Azt tudjuk — heveskedtünk.

Társunk csendre intett bennünket, majd folytatta:

— Mivel a Homok-utcai gyerekek a szavalók, ajánlok valamit... az iskolai ünnepély után elmegyünk öregapóhoz... és előtte megismételjük az egész műsort...

Társunk csendre intett bennünket, majd folytatta:

— Október hatodikán megyünk öregapóhoz...

Mi, Homok-utcai szavalók nem szóltunk erről senkinek. Még a tanárunknak sem... Félünk, hogy valahogyan meg tudja öregapó... Meg akartuk lepni Damjanich hősi katonáját... Valami mégis fölűnt jó tanárunknak, mert pompásan tanultuk meg a verseket és szépen szavaltunk...

Mondta is tanárunk:

— Még az öreg 48-asoknak is örömük volna bennetek...

— Lesz is, — gondoltuk mi.

Otthon, ha csak szabadok voltunk, tanultunk, szavaltunk; ment is minden, akár a karikaesapás.

A nagy napon, október hatodikán, mi, Homok-utcaiak ugyan-

csak kitettünk magunkért, úgy az iskolában, mint öregapónál...

A kis lányok őszirózsát vittek. Azzal lepték meg öregapót. Valamennyien félkörbe állottunk és megkezdődött az ünnepély. Elhangzottak az „Előre” esodás sorai, piros színt adott az arcoknak „Damjanich” lelkes versszakai és könnyeket esaltak a szemekbe „Az aradi Golgotá”-nak bús, szomorú rímeli.

Öregapó áhitattal nézett minket... és amíg szeme rajtunk pihent, ismét megfiatalodott... lelke megint a haretérre vitte... ott járt Isaszegen, Aradon...

Éppen ennél eserdultak ki könnyei és amig sorra megölelt bennünket, remegő hangon csak annyit mondott:

— Érzem, ti éppen úgy halnátok meg hazátokért, mint az aradi tizenhárom...

*

...És a Homok-utcai szavaló gyerekek felnőttek... Edes hazánk belesodródott a világháboruba és társaim hősi halált haltak... Emléküknek szenteltem e szavakat...

Eddig szól a mesém... Igen, mindig hős volt a magyar, mindig örömmel áldozta föl életét is, ha a haza szabadságáról volt szó... Lesztek-e ti is ilyen jó magyarok, amikor a régi haza visszafoglalására hívják majd a trombiták s a kibontott lobogók...?

Hallgassátok csak meg Szathmáry István bácsi szép költeményét, amelyben a mi csonka hazánkat olyannak mondja, mint a csonka hős.

A béna hős dala

Hol a Duna, Tisza habja zug,
Vérharmattól ázik most az út,
Kálváriát járó magyarok
Bus szemében égő könny ragyog,
Isten remekelte, szent esoda
Volt valaha Árpád szép hona,
De kegyetlen és kontár kezek
Széjjelzúzták ezt a remeket.

Szabadságért küzdött a magyar,
Élni, halni szabadon akar
Vértanuk és hősök nemzete
Csonka, rab hazában élhet-e?
Mint viharzó orkán zug tova
Új, nagy esküvésünk: nem, soha!
Ma csak lázadó dac, mely tagad,
S holnap — egetvivő akarat.

Hősi kardunk védte Nyugatot
És jutalmat érte most kapott:
Kósza szellő sirva hozzá át
Rab Kolozsvár, Kassa sóhaját,
Minden ékünk, béreünk, aranyunk
Rég a másé, koldusok vagyunk,
Munka láza itt hiába forr,
Béna hősnek sorsa a nyomor.

Trianon parancsa rút, pogány,
Szégyenfojt Európa homlokán,
Rajta, szálljunk sikra ellene,
S megsegít a népek Istene.
Vár a hősök szent jutalma ránk:
Egybeforr majd széttagolt hazánk,
S újra szép lesz Árpád szép hona,
A szabadság, béke temploma!

Igy lesz ez, gyermekek? Ti is így akarjátok? Akkor csakugyan megsegít az Isten, ha ebben a gondolatban minden magyar egysül!

De hallgassátok meg most egy másik mesémet, ez már Aradról szól, Vészi József bácsi mondta el nekem. Ez az elbeszélés címe:

ARAD

Első gimnazista koromban, egy október ötödikén történt a következő dolog velem és iskolatársaimmal. Ahogy az osztályfőnök, főtisztelendő Lakatos tanár ur belépett a terembe, mindjárt észrevettük, hogy a szokott jóságos mosolygás most nem járt az ajka körül. A szokásos ima után nem is szólt hozzánk úgy, ahogy minden más napon szokott, hogy „no, gyerekek, hát melyikőtök tudja legjobban a tegnap feladott leckét?”

Nem, nem. Ma valami szomorú meghatottság szötte fátyolát a homlokán s az ima után azt mondta, maradjunk állva, maga pedig újra imádságra fonta össze a két kezét.

— Holnap, kezdte bánatosan, — holnap, fiaim, nincs tanítás. Elmegyünk mindnyájan a Vár mögé, a tizenhárom szent vértanúnak a vesztőhelyére. Október hatodikán oda kell minden magyarnak zarándokolnia. Akik Aradnak az ő vérüktől megszentelt földjén élünk, mi ott tizenöt millió magyar lélek képviselőjében jelenünk meg. Mert ezen a napon gyászünnepet ül a haza. Legvitézebb fiainak ezen a napon hullott a vére itt, a magyar Golgotha rögén. Haynau gyilkos puskáinak golyója itt terítette le, osztrák hóhér átkozott keze itt vitte bitóra a mártirokat. Bűnük egy volt: hűségesen szerették hazájukat. Ezért a bűnért mérte rájuk a vérszomjas szarnok a halált, ezért a bűnért marad áldott az ő emlékü, amíg magyar ég borul Arad fölé...

Itt aztán elakadt a szófőtisztelendő Lakatos tanár ur ajakán, sírásba fullt a hangja s mink gyermekek, valami megriadt meghatottsággal néztünk ősz tanárunkra. Tizesztelendős elménkkel nem sokat értettünk a szavából, csak azt hallottuk, hogy hősök haltak bitófán, vitézeket terített le áruló gyilkos golyó s hogy a haza boldogtalan s örök háléval tartozik emlékünek. De az öreg tanár könnyezett és hát — könnybe lábbadt a mi szemünk is...

Másnap, október 6-án, jobban megértettük, miről is volt hát szó. Felsorakoztunk az iskola tágas udvarán. Nagy fekete gyászlobogók alatt kettősrendekben átvonultunk a Maros hidján a Vár mögé, oda, ahol a síkság elnyulik Ujarad felé. Sáncárok mellett haladt el a fővényes út. Szótalan ballagtunk, de ahogy a Maros partjához értünk, főtisztelendő Lakatos tanár ur odaszólt hozzánk és reszkető ujjával a távolba mutatott. A távolba, ahol ott kékllett Világos hegycsúcsa.

— Látjátok ott azt a csúcsot? Várromok vannak rajta. Annak a lábánál omlott össze a magyar szabadság... Ott rakta le fegyverét a muzska előtt a dicső honvédsereg utolsó maradéka. Aztán jött az aradi tizenhárom napja...

Igy értünk el a legkülső sáncárok egyik partos helyére. Az árkon turolt sötéten kandikált felénk a kazamatták sűrűrácsu apró ablakainak sorozata.

Főtisztelendő Lakatos tanár ur pedig így szólt:

— Látjátok azokat a börtönablakokat? Ott hallották a mi szent hőseink hajnalkor, mint verték a földbe a hóhérok a bitófák cölöpjeit. Tudták, hogy ez nekik szól, hogy a kelő nap a halált hozza nekik. Mégsem félték, mert vitézek voltak, magyarok voltak, szerették a szabadságot, szerették hazájukat és készek voltak meg-

halni a szabadságért és a hazáért. Ki levelet irt családjának, ki évelődött, ki vigasztaló szóval tartotta a többieket. Porkolábjaik sírtak, — a hős vértanuk szeme száraz maradt.

Oh, most már mindent megértettünk. Tatulia, a nagy oláhfiu, közöttünk a legöregebbik, kissé bamba, de szelid teremtés, nem bírt tovább az érzelmeivel. Nem érezte magát fajtájához tartozónak, kihördült el-csesukló sirásából a meghatott ember, a megrendült magyar. S aztán felzokogott az egész gyerekhad. És könnyeit törölte főtisztelendő Lakatos tanár ur is. Sokan voltunk gyerekek. De egyikünk sem fogja holta napjáig sem elfelejteni ezt a szemléltető oktatást. Összeolvadtunk mindnyájan egyetlen hatalmas és szent érzésben. Nem volt ott korkülönbség, nemzeti különbség, fajkülönbség. Gyűlölet is csak egy volt: az, amelyik a hóhérokkal dolgozó zsarnokság ellen fordult. Nagyszerű volt ez a szemléltető oktatás. A szívek frígye jött létre Aradnak vértől megsejtelt rögén...

„Áldott az ő emléküik, valameddig magyar ég borul Arad fölé.“
Igy szólt hozzánk főtisztelendő Lakatos tanár ur...

...Es most már nem borul többé magyar ég Arad fölé...

Elrabolták tőlünk a mi szent földünket, a magyar Golgotát...

Mit szól sz hozzá Tatulia Livius? Hiszen ott zokogtál velünk és minden könnyesepped egy-egy tiltakozás volt az ellen, amit most a te néped Araddal csinált. Igaz, meghaltál harmadik gimnazista korodban, esetlen nagy testedben elvérzett a beteg tüdő. De haló porod is fel kell, hogy lázadjon fajtádnak e megfoghatatlan gonoszsága ellen.

Te tudod, Tatulia Livius, még a sírodban is tudod, hogy ez nem maradhat így. Hogy Arad a miénk s a miénk Kolozsvár, Nagyvárad, Szalonta, Dicsőszentmárten, Kézdivásárhely, Udvarhely; a miénk Kassa, Pozsony, Losonez. A miénk mindaz, amit tőlünk elragadtak ...

A miénk volt — a miénk lesz.

Magyar ég fog borulni ismét mindnyájunk fölé!

Magyar lesz újra a Kárpátok égbenyuló orma ... Magyar lesz a koronázó Pozsony, Thökölyi város: Késmárk ... a Rákócziak porait őrző Kassa, a honfoglaló ősoket látott Munkács vára ... Szent László királyunk Nagyváradja, Hollós Mátyás kienes Kolozsvára csakogy, mint a Bethlenek Gyulafehérvára a golgotás Araddal, Losonczy István vitéz várkapitány Temesvárával s a Hunyadiak régi fészkevel: Vajdahunyad várával ...

Magyar lesz újra, mert **akarjuk**, hogy magyar legyen!

Ti is így akarjátok, — gyermekek?

Akkor emeljétek fel három ujatok s mondjátok velem a fogadalmat:

Ugy segélyjen Isten, hogy mindenben igyekszem úgy élni a hazának, hogy hasznára legyek s méltó az ősokhöz, s a második magyar honfoglaláshoz!

Na, de látom, nagyon elszomorodtatok már kicsi magyar testvéreim, hát inkább énekeljünk egyet, az felvidítja a magyar szívet! Melyiket is énekeljük tehát, melyik éneket? Talán azt, amélyet tegnap tanultunk! Azt a szép éneket, amelynek ez a címe:

PIROS, RÓZSA, FEHÉR RÓZSA..

Hírszövegű gyermeknóta árt. ifj. Jószyai Gábor

Szelkesdve élikien

Szöveg, daltanál szöveg Jószyai Gábor

Pi-ros ró- zsa, fe- hér ró- zsa, de szép zöl- d a le- ve- le.
 Ha o- lán- nak, eseb- nek, rác- nak ma- gyar fől- dön minc- he- lye!
 Ha nem megy ki ma- ga- tól, majd ki- megy a ma- gyar puska- za- gá- tól, Hej!
 Ha at- tól nem, majd ki- megy a ma- gyar pus- ka a- gya- tól!

Most már csak egy mesét mondok el nektek, ha meghallgatjátok szépen, figyelemmel. Ez is Aradról szól, mégpedig az aradi vesztőhelyről, amilyen egy dombon ott áll a szörnyű vérontás emlékére emelt emlékmű. Ez a címe:

A vesztőhely csodája

Ott áll ez a vesztőhelyi emlék az aradi vár mellett jó sétányira, az ujaradi síkon. Ameddig magyar volt az ur Aradon, arra felé vezetett a legkedvesebb sétája az aradi magyaroknak. És mindig volt alatta egy esomó virág. Legtöbbször csak olyan színes, mezei virág... Ott szedték valahol a vesztőhely mellett, mert ott mindig virágos volt a mező — azóta az október hatodika óta...

És ahány virágszál került oda, az emlékmű alá, az mindmégannyi egy-egy fájó visszacmlékezés volt azokra a vétanukra, akik ott áldozták fel éltüket a magyar szabadságért...

...Hej, azóta más világ járja Aradon is!

Igy október táján, amikor a szomorú emlékü nap közeleg, beeskoros oláhok őrzik a vesztőhelyet. Miért? Mert félnek a rablók, félnek a tolvajok, akik elorozták tőlünk ezt a szent helyet. Mitől félnek? Hát azoktól a kis piros és fehér virágoktól, amiket odahintettek ilyenkor a magyar kezek a zöld fűre... Ettől félnek... Ezért őrzik most a vesztőhely emlékét beeskoros oláhok!

De hiába őrizték, mert a csoda mégis megese!

A megszállás után néhány esztendővel történt ez a különös eset. Aradról jött magyarok mesélték el, tőlük tudom.

Abban az esztendőben is öröket állítottak az oláhok a vesztőhely emléke mellé. Két boeskoros oláh katonát küldtek az emlékműhöz, akik nagy haraggal szedték le onnan a magyar színeket virító kis virágokat. És őrizték szüntelenül minden napon át és minden éjjel.

Am csodák-csodájára, az örökös esütörtököt mondott! Reggeli hajnalhasadáskor — megint csak ott díszelgett a háromszínű magyar virág a vesztőhely emlékművének lábánál.

— A zöld fűben a piros és fehér virágok!

Az őrtálló katonákat kimondhatatlan düh fogta el s újra kitépték a piros és fehér virágokat az emlékmű alól. Azután megkésztették az öröket s négyet állítottak az emlékmű mellé.

De a négy katona is csufos kudarcot vallott, — mert a reggeli órákban ismét csak ott virított a vesztőhely emlékének lábánál a kétszínű virág: a piros és fehér, a zöld fű között.

Hamarosan híre ment az esetnek s erről suttoztak az egész városban a boldog magyarok. Hát mégis csak virág lesz a vesztőhely emléken október hatodikán — mondogatták nagy meglepéssel az aradi magyarok. — magyar virág!

A virágok pedig illatos szavakkal suttozták az aradi magyaroknak:

Biztatok csak... ne féljete!

Jó az Isten... reméljete!

S ez az illatszárnyon kelt üzenet betöltötte lassan az aradi magyarok szívét-lelkét. A csüggedt szíveket elárasztotta melegséggel, reménységgel, mérhetetlen boldogsággal s azon az október hatodikán lágyabbnak, illatosabbnak érezték kenyerüket, nyugodtabbnak éjjelüket, szebbnek, ragyogóbbnak álmaikat...

Es mit csináltak dühükben az oláhok?

Kivágattak, kitépettek minden piros és fehér virágot a zöld fű közül a vesztőhely környékéről — de még a távolabbi mezőkről is, hogy ne nyílhasson többé olyan virág az aradi vértanuk vesztőhelyének tövében, ami a magyarokra emlékeztet...

Az aradi magyarok fölött újra beborult az égbolt, újra kesőbb lett a mindennapi kenyér, álmatlanok lettek éjtszakáik... de a csoda tovább tartott! Hiába szaggattak ki minden piros és fehér virágot az oláhok, a kitépett töből másnap új virág sarjadzott, új bimbó hasadt az éj folyamán s a vértanuk emléke körül mindig és minden reggel virágtengerben állott a határ...

Nosza, neki estek hát az oláhok a virágok tövének is! Kiszántották az egész mezőt, felturták a határ minden kis virágát, fűvét, bokrát, fáját, így talán nem lesz többé magyar virág sem!

Talán még most is azt pusztítják az oláhok, ha belé nem fáradtak a hajladozásba...

A csoda azonban a mai napig is megvan! Ma is ott nyílnak azok a kis piros és fehér virágok a zöld fű között az aradi vesztőhely lábánál... Honnan kerülnek oda? Ez a kérdés gyötri verejtékesre az oláhokat? Csak a magyarok tudják, az aradi magyarok, hogyan kerül oda az a sok-sok, kiírthatatlan magyar virág... A jó Isten hinti tele azt a drága földet ezekkel a virágokkal... A jó Isten... Mert megbizta kedves kis futárjait, a madárkákat s azok azóta is szüntelenül hordják, egyre hordják arra a tájra a piros és fehér virágocskák magvait a zöld sarjadó fűbe... Így lett virágos az aradi vértanuk vesztőhelye azóta is minden tavasszal, nyáron és késő ősszel is... ahová pedig tilos magyarnak járni, s a magyar kéznek virágot hinteni...

Ne féljeteK, ne esüggedjeteK aradi magyarok, mert

Lesz még kikelet Kolozsvár felett...!

Az aradi szomorú október hatodika után édes tavasz áradt a magyar földre...

Kisütött a nap. Simogató szellők táncoltak a magasban. Rügyek fakadtak a fákon. Kizöldültek a füves mezők. Dalos madarak zengték a fellámadás, az új élet himnuszát.

Es a fellámadást hozó tavasz, ha megkésve is, de mégis csak eljött egyszer erre a szomorú országra!...

Bizzunk benne és higyjük rendületlenül, hogy

*Ujra eljön, újra megérjük a fellámadást hozó diadalmas
tavaszt!*

Énekeljük el bucsuzóul azt az éneket, amely Aradról szól!
Móra László bácsi írta és ez a címe:

Októberi bánateső

Bánateső hull Aradra,
Az aradi ravatalra,
Hol most minden olyan árva,
Mint volt Krisztus kereszefája.

Bánateső hullj, hullj esendbe,
Csorogj rá a magyar sebre,
S esítigassad, kötözzessed,
A vértanuk lába nyomát
Magyar könnyel öntözzessed.

Ne feledjéteK el, amit ma meséltem nekteK s kövesséteK ti is az aradi vértanuk példáját. Ők *életüket* adták a hazának, nekteK *élni* kell érte, hogy újra nagy és boldog legyen a mi szép országunk: *Magyarország!*

GRÓF KLEBELSBERG KUNO

1932. október 11.

Október 11-én délután 5 óra 10 percekor lesz szomorú évfordulója annak, hogy a legnagyobb magyar kultuszminiszterek egyike, *gróf Klebelsberg Kuno* a Korányi-klinika első emeletének 31-es számú szobájában paratífusz nyomán fellépő szivgyengeségben örökre lehunyta szemét. Éjjeliszekrényén még ott hevert szemüvege, amelyet csak az imént tett le olvasás után... de ágyát már elhalmozták a virágok, lila ibolyák, biborszinű rózsák és halványan sápadó szegfűk... az árván hagyott család és az első kondoleálók virágszájai...

Gróf Klebelsberg Kuno abbahagyta munkáját. Befejezte életét és megkezdte *halhatatlanságát*. Élt ötvenhét évet, — dolgozott egy évszázadnyit...

Halálával nagy értékkel szegényedett a magyar kulturpolitika. De az egész magyar politikai világnak is nagy alakja tűnt el vele. Mert amilyen izig-vérig *kulturpolitikus* volt, annyira izig-vérig volt *politikus* is. Kulturpolitikus volt abból a klasszikus fajtából, amelyet „Scholar-Politiciennek” szoktak nevezni. A Humboldtok, Guzot-ok, Manciniek, Hertlingek, Benedetto Croceek fajtájából való filozófus-miniszter. Otthonosan érzi magát a parlament viharáiban és legotthonosabban egy könyv mellett. Nagy gondolkodó de ugyanakkor nagy alkotó is. Az a fajta kultuszminiszter volt, mint Canning, aki verseket ír, mint Lord Haldane, aki Schopenhauert fordítja remekbe, mint Winston Churchill, aki festeget, Balfour, aki Baconról és Bergsonról ír tanulmányt. Elődemek hatalmas arcképsorozatában leginkább Horváth Mihályra hasonlít. A Történelmi Társaság elnöke volt, mint a negyvennyolcas idők nagy „magyar Talleyrand”-ja, de emellett publicista is, mint báró Eötvös József.

Aktív újságíró volt, aki a közvéleménnyel nemcsak a jelentésekből akart tisztában lenni, — de közelről akarta azt megismerni, szinte azt mondhatnók: négyszemközt akarta magát kibeszélni százazrekekkel cikkeiben. Korszakalkotó reformjai szinte a közönség előtt készültek s így teremtett közvéleményt számukra. Kilenc évig tartó kultuszminiszterségének szinte szubjektív naplója és jegyzőkönyve *Küzdelmek könyve* című munkája, amely minden politikai számára vezérkönyvül szolgálhat. Küzdelmében minden kockázat és fáradság egyedül az övé volt; viszont minden dicsősége és sikere a nemzeté s a jövő nemzetké. Olyan volt, mint a francia Joffre tábornagyé, akitől egyszer azt kérdezte egy asszony, hogy ki nyerte meg a marne-i csatát? Hogy ki nyerte meg, — volt a marsall válasza — azt nem tudom. De hogy *ki vesztette volna el*, ha elvesztettük volna: azt tudom. *Én...*

A kultuszminiszterség nem hivatala volt, hanem hivatása, szenvedélye, sőt szerelme. Nem csupán hivatalnokminisztere volt:

a magyar közművelődésnek, hanem propagandaminisztère, agitátora, diplomatája, impresszáriója és termésértékesítője a magyar kulturpolitikának. S ebben emelkedett olyan magasra, amilyen magasra senki sem követte őt eddig a magyar kultuszminiszterek közül.

Klebelsbergre valóban áll az a mondás, hogy *a kellő ember a kellő időben s a kellő helyre került*. Kilencesztendős kultuszminisztèresége egy egész kortörténelem. Egy jövendőt hódított meg kilenc esztendős kultuszminisztèreségével, kilencesztendős munkájával. Hol van az az államférfi, aki elmonchatja magáról ugyanczi? Klebelsbergrol nekünk kell mondanunk, nekünk, akik egy esztendővel földi elmulása után látjuk csak teljes nagyságában azt a megjárhatatlan erősséget, amelyet Klebelsberg emelt a magyar kultúra számára s amelyról azóta csak lefelé járható az út.

Küzdelme bámultra méltó volt. A küzdelemben, amelyet egy szál ember folytatott esztendőkön át emberekkel, pártokkal, világnézetekkel, szuggesztíókkal és elfogultságokkal, felfegyverkezve a miniszter nagyobb hatalmával — és lefegyverezve a miniszter nagyobb teletösségével.

Munkássága átölelte a nemzeti kultúra minden ágazatát, a legmagasabb tudományoktól a legalsóbb foku népoktatásig, a művészetektől a testi kulturáig s nem hanyagolta el ugyanakkor a gondjaira bízott egyházak és felekezetek sorsát sem. Életrajzi adatai egy küzdelmes kor nagy állomásait jelzik. 1922-ben megalkotja törvényjavaslatát a *gyűjteményegyetem létesítéséről*, ugyanakkor szubvenciót biztosít a *Tudományos Akadémia* zavartalan működésében. 1923-ban Debrecenben felavatják az egyetem nagyerdei klinikatelepét és leteszik a Déri-muzeum palotájának alapkövét. Pécsen megnyílik a Pozsonyból odamenekült Erzsébet Tudományegyetem. 1924-ben megvalósítja a középiskolák és a tanárképzés reformját és ugyanakkor Debrecenben megnyílik az egyetem gyermekklinikája. 1925-ben rendezi a Nemzeti Múzeum ügyeit, az elveszett ógyallai csillagászati intézet helyett új obszervatórium létesül a Svábhegyén, majd elkészül a tanyai iskolákról szóló törvény, amely szerint az állam öt év alatt 351 új népiskolát létesít az Alföldön. Ugyanakkor Klebelsberg Berlinbe utazik, ahol előadásaival a magyar kultúrára irányítja a német közvélemény figyelmét s Bécsben megnyílik a Collegium Hungaricum. 1926-ban megalakítja a Széchenyi Tudományos Társaságot. Becker porosz kultuszminisztert Budapestre hívja a német-magyar kulturvonatkozások kimélyítése céljából. Az olasz kormány meghívására Rómában tart előadást a magyar kultúráról. A Szépművészeti Múzeumban új gyűjteményt alapít a huszadik századbeli magyar festők műveiből és ebben az esztendőben 28 tanyai iskolát avattak fel. 1927-ben az olasz-magyar szellemi kapcsolatok további fejlődésének útját egyenleti Olaszországban, majd meghívja Émilo Boderot, az olasz kultuszállamtikárt Budapestre, hogy az olasz-magyar tudományos együttműködésről folytasson beható tanácskozásokat. 1928-ban 1500 népkönyvtárt létesít s telető alá hozza az új polgári iskolai törvényt, amely a nép iskolájává

avatja ezt a gyakorlati irányu, de eddig elhanyagolt iskolafajt. 1929-ben megnyílik a római Collegium Hungaricum, 47 mezőgazdasági népiskola épül s Klebelsberg Kuno Németország egyetemi városaiban tart előadásokat.

1930-ban életbelép az új középiskolai tanterv s ugyanebben az évben avatják fel a Margit-szigeten a Sportuszodát. A nagy népiskolai építési-program is befejeződik, felavatják Szegeden az 5000-ik népiskolai objektumot. Szegeden megépítetteti a fogadalmi templomot s előtte az európai nevezetességű Dóm-teret, kiépíti a szegedi Tudományegyetem gyönyörű klinikáit s Szegedből valóban kulturgócópontot alkotott rövid néhány esztendő alatt. Kulturpolitikája évről-évre erősebb ütemű és objektív az a megállapítás, hogy 1867-től 1918-ig összesen nem történt annyi a magyar kultúráért, mint az ő kultuszminisztersége alatt.

De nincs terünk összes alkotásait felsorolni... Most csak fájdalmas emlék már valamennyi, amely reá, az Alkotóra emlékeztet... *Élele a történelemé, ám alkotása: az élet!*

TESTGYAKORLÁS

Október hóra.

6—8 éveseknek.

I. Bevezető gyakorlatok. 1. Rend az udvaron, játszótéren. A sipjelek ismertetése. Szabadon futkározás, gurálás, forgás, majd jelre alapállás a tanító felé fordulva. Sorakozás. 2. Alakzatba felállítás. 3. Vízet iszik a kis madár. (Nyakhajlítás előre, hátra, többször.) 4. Hogyan repül a sas? (Karok oldalsó középtartásban le és fölrendülnek többször.) 5. Hogyan fut a kis kutya? (Négykézláb szaladgálás körbe, ugatás.) 6. Hogyan hajtjuk a kerékpárt? (Hanyattfekvésben a lábak körzése mint a kerékpáron.) 7. Hogyan fúj a vihar? (Karok magastartásban s a vihar hangját utánozva, törzshajlítgatás minden oldalra.) 8. Fűrészeljünk fát! (Ketten szembenállva megfogják egymás két kezét keresztben s így fűrészelünk.) 9. Hogyan ugrál a kis labda? (Apró ugrásokkal — de két lábbal egyszerre — ugrálunk.) Hogyan ugrál a futball? (Ugyanezt, de lassabban és magasabban ugrálunk.)

II. Főgyakorlatok. 1. Daráljunk kávé, gyermekek! (Karforgatás egymás körül a mell előtt.) 2. Hogyan jár a törpe? (Guggoló állásban járunk.) Hogyan jár az óriás ember? (Lábujjon járunk, majd váltogatjuk a törpe- és az óriás-járást.) 3. Elszakadt a cipőnk! Varrjuk meg! (Törökülésbe, egyik lábhoz hajlunk, öltögetünk, majd a másikhoz hajlunk és öltögetünk, váltogatva.) 4. Itt a kis nyul! (Játékos kis-nyul ugrálással körbe-körbe futunk.) 5. Edesanyánk fát kér! (Hogyan vág a kistűrész, a nagyűrész, a gözfűrész?) 6. Nézzük meg, hány óra? (Törökülésben nyakhajlítgatás oldalt: kis óra. Térdelő helyzetben ugyanez a nagy óra.) 7. Versenyfutás a faltól hozzám! 8. Ugorjunk árkot! (Két kijelölt vonal az árok!) 9. Hogyan rug a kis csikó? (Törpehelyzetből bal, majd jobb, végül páros lábbal felugrás rugással.) 10. Toljunk ta-

lieskát! (Egy gyermek mellő fekvőtámaszt csinál, a másik két lábát emelve tolja lassan a talicskát. Azután felváltva.) 11. Fogócska több fogóval. (Ki fog egy pere alatt több foglyot?)

III. Befejező gyakorlatok. Milyen a szép palota? (Belélegzés.) Hát az öreg gunyhó? (Kifúvás.) Hogy járkál a hegyi manó? (Huh, huh! kiáltással térdhajlítva törzsét előre dönti. (Köszöntés.)

8—12 éveseknek.

I. Bevezető gyakorlatok. 1. Elhelyezkedés két oszlop egyesével alakzatba (két oldalsor). Beosztás egyes- kettős-re. Négy sorba, indulj! (Az egyes egy, a kettős három lépést végez kifelé!) Ebből nyitódás teljes karlávolságra. 2. Nyakhajlítás balra, jobbra, többször. 3. Ugrás oldalterpeszállásba, kézcuklókeresztezés mélytartásban a test előtt, ebből páros karlendítés oldalsó rézsutos magastartásba, majd vissza mélytartásba és magastartásba többször. 4. Törzsdöntögetés előre, többször, bokafogással. 5. Terpeszbe ugrás, csipőn, törzshajlítgatás oldalt középtartásba. 6. Térdelő fekvőtámaszban törzshajlítás egyenoldalu karlendítéssel oldalsó középtartásba. 7. Páros térdelés, ülés a sarkesonton, törzshajlítás előre, homlok a talajra, kezek a csipőn; ebből páros karlendítés oldalsó rézsutos magastartásba. 8. Hogyan szökdel a varju? (Guggoló állás, tenyerek a combon.) Játsszunk maeska és egerrel! (Nagy kör alakítás, kézfogással: egy eger a körben, két maeska a körön kívül!)

II. Főgyakorlatok. 1. Hanyattfekvés, karok magastartásban; ebből mellkasemelés. 2. Mellő fekvőtámaszban karhajlítás többször. 3. Csipőre. Váltakozott térdemelés és nyújtás hátra lebegő állásba. 4. Oldalterpeszbe ugrás, kézcuklókeresztezés mélytartásban a test előtt, ebből páros karlendítés oldalsó rézsutos mélytartásba kétszer, törzshajlítgatás előre, bokafogással négyszer. 5. Páros térdelés, ülés a sarkon, kezek a csipőn, ebből törzshajlítás hátra, térdnyújtással, páros karlendítéssel előre, magastartásba, majd törzsdöntés előre a vízszintesig, ülés a sarkon és karhajlítás vissza a csipőre. 6. Baltérdelés, jobbláb oldalt, karok csipőre, ebből törzshajlítás jobbra, majd törzsdöntés balra, többször. 7. Járás dobantással, minden 3-ik, vagy 5-ik, vagy 7-ik lépésre dobantás. Futás lépésváltással. Hármaslépésjárás s a harmadik ütemre szökdeléssel. 8. Bakugrás az udvaron a társakon át. Magasugrás két társ keze fölött. 9. Bukvene, cigánykerék.

III. Befejező gyakorlatok. 1. Csipőre. Lábujj- és hajlított állás, élénk ütemben váltakoznak. 2. Ugrás terpeszbe, törzsdöntés előre, karok lazán lefelé függnék, döntögetéssel páros karlengetés oldalsó középtartásba (homorítással) és karkeresztezés a mell előtt. 3. Ugrás oldalterpeszbe, tarkóra: törzsfordítás balra, jobbra bokafogással (nagy ki- és belélegzéssel.) Köszöntés.

IRODALOM

Viesay Lajos: Először igazság — Azután béke! A magyar tanító munkáját akarja megkönnyíteni ez a most megjelent mű, amikor az iskola munkájába bekapcsolódva részletes és bő anyagot nyújt az igazságtalan trianoni ítélet revíziójának a magyar gyermekek lelkében való elvetésére, erősítésére és megrögzítésére! Vezérkönyv, amelynek minden sora a magyar jövőt szolgálja a magyar tanító kezében!

Bőven foglakozik a velünk történt igazságtalansággal. Feltárja, hogyan keletkezett a trianoni kegyetlen és igazságtalan ítélet; amelybe magyar nem fog belenyugodni soha!

Feltárja a magyar történelem egész ezeresztendős multját,

Feltárja a természet adottságait, amellyel Magyarország sorsát kijelölte az idők végéig,

Feltárja a magyar kultúra, művészet, tudomány tanubizonyoságot, amely kiáltó bizonyosága annak az igazságtalanságnak, amelyben halálra ítélték egy kultur-nemzetet

Felsorolja és számonveszi mindazt, amit elvesztettünk Trianon által! Pontos adatokkal tárja fel egész szörnyű veszteségünket, — hogy azok feledésbe ne menjenek, mielőtt megérik az idő a magyar feltámadásra!

Attekinthető összefoglalásokban tárja fel: mit felel a trianoni igazságtalanságra a magyar nemzet ezeréves történelme.

Magyarország földrajza, kulturája, művészete, tudománya!

Az ifjuság buzdítására egy esokorba füzve olyan hazafias költeményeket nyújt, amely párját ritkítja a magyar revíziós könyvek között.

Végül egy eddig még sehol meg nem jelent fontos segédeszközt ad a magyar tanítók kezébe, amikor sorba veszi az egész történelmi Magyarország minden városát, községét és kisközségét s felsorolja azok nevezetességeit s azt is, hogy kik uralják ma!

Maga ez a nagyfontosságú rész — amely 100 teljes lap! — olyan hiányt pótol, ami megér minden áldozatot.

A szép kiállítású és terjedelmes mű — mintegy 350 lap — megrendelhető a *Magyar Ünnep kiadóhivatalánál* — *Szegeden*. — A diszes kiállítású mű ára 6 pengő!

Ma nem lepheti meg magát hasznosabb dologgal! Mert a saját sorsát is csak a trianoni béke mielőbbi revíziójával könyvitheti!

Jeges Sándor természetrajz tanítási vezérkönyve mely a szegedi polgári iskolai tanárképző főiskola gyakorlóiskolája könyvtárának mint VI. köteté hagyja el a napokban a sajtót, — nagy nyeresége lesz a modern alapokon nyugvó természetrajz-tanításnak.

Az érdemes műhöz az író volt tanára, dr. Greguss Pál egyetemi tanár, a jeles tankönyvíró irt előszót, abból közöljük az alábbiakat:

De még boldogabb vagyok azért, hogy e biológiai gondolat elvetése tanítványaimban termékeny talajra talált és hogy az a szellem, melyet annak idején elképzeltem, egyik legkiválóbb tanítványom és közvellen ulódom, J e g e s S á n d o r barátom eme tekintélyes didaktikai munkájában mindannyiunk által elismert termést hozott. J e g e s barátom munkájának nemcsak az az érdeme, hogy ezt a modern pedagógiai szellemet, amit a budai gyakorló iskolában látott, szinte maradék nélkül magába szívta, hanem az is, hogy a munkaiskola szelleméből fakadó egyetemes biológiai gondolatot, mondhatnám életfilozófiai a tanításai során oly szerencsésen tudja kifejezésre juttatni. Könyvének minden sorából a természet rajongó szeretele tükröződik vissza és helyes pedagógiai érzékkel megmutatja az egyedüli helyes útát, hogyan lehet a zsenge gyermeki lélekhez hozzáférni, hogyan lehet a természetben tudatosan gyönyörködni, benne megnyugvást találni, hogyan lehet munkával megszeretelni a munkát és hogyan lehet egy egészséges és diadalmas életfilozófiát a fogékony gyermeki lélekbe becsempészni. Könyvének a löbbi előny mellett talán ez a legnagyobb értéke. Amint a könyv végén mellékelt részletes tanítási tervezetekből mindenki meggyőződhet, nem frázisokkal akarja a gyermeki lelket a természet tudatos szeretetére nevelni, hanem az önálló megfigyeléseken, az állatok és növények gondozásán és a velük való kísérletezéseken keresztül. Kézzeifogható módon bizonyítja be minden biológus kartársnak, miért alkalmas a biológia tanítása a jellem és egyéniség kifejlesztésére; miért használja föl nagy eredménnyel ez a tantárgy a hazai rög tudatos megszeretetésére és a lokálpatriotizmus kifejlesztésére. Aki J e g e s barátom könyve szerint fogja a jövőben a természetrajzot tanítani, az hamarosan azt veszi észre, hogy egészen új szellemi légkörbe jutott és úgy jár, mint Kolumbus, aki kezdetben csupán azt hitte, hogy egy kis szigetet, valójában pedig egy egész új világot fedezett föl, ahol mindennek megvan a maga szépsége és törvényszerűsége. Tanítványaink sokasága, akik ezt a szellemet már ismerik, nagy örömmel fogják eme értékes könyvet forgatni, az idősebb kartár-

sak pedig megbízható vezérfonalat találnak benne, amelynek révén ők is megszerezhetik azokat az élvezeteket, amelyeket az előlények tanításakor ez a módszer nyújt.

Ez a könyv különben hűen fejezi ki azt a szellemet, amely jelenteg a főiskolán és annak gyakorló iskolájában a biológiai oktatás keretében a legteljesebb mértékben testet öltött. Ami e könyvben le van írva, az valóság, amiről számos kartársunk személyesen is meggyőződhetett. Őszinte örömmel és teljes elismeréssel ajánlom e könyvet a kartársak figyelmébe, mert belőle az a modern szellem árad ki, mely a tanítást könnyűvé és eredményessé teszi, a testet, lelket egyaránt felüdíti, fáradságos munkánkat derűvel aranyozza be és ami a legfontosabb, tanítványaink lelkét eszei tartalommal tölti meg és őket a tudatos természetszeretelen keresztül akaratlanul is jobb és nemesebb emberekké alakítja át.

Szeged, 1933. szeptember hó.

Dr. Greguss Pól

főiskolai r., egyetemi m. tanár,
v. gyakorló polgári iskolai tanár.

Szerkesztői üzenetek

A szerkesztőség felkéri lapunk igen tisztelt előfizetőit és olvasóit, hogy a szerkesztőség címére küldendő leveleket, műveket, dolgozatokat, cserepéldányokat ezentul Vicsay Lajos polg. isk. tanár címére: Szeged, Madách-utcai polgári főiskolába küldeni sziveskedjenek.

Kajárik Sándor: Üzenetét megkaptuk, legközelebb újra leadjuk, de akkor már az Ön javításában. Egyuttal várjuk a Március 15-re és az Anyák napjára írott énekeket is! Üdvözöljük!

Kuthy Ferenc: Beküldött értékes művét annak egy részének közlésével ismertetni óhajtjuk. Szeretettel üdvözöljük! Egyben kérjük, hogy a többi értékesnek ígérkező művét is ismertesse meg velünk.

R. Hona Budapest. Szívvel köszöntjük munkatársaink között! A küldött szép munkát nagyon köszönjük s várjuk a folytatást! Példaképe a lelkes tanítóművészeknek! A viszontlátásra!

Figyelem!

Postacsomag szegedi ajándék

P 9.—-ért

1 kg édes nemes csemege paprika	P 3.—	} e cikkekből 5 kg külön is rendelhető.
1 „ Pick szalámi I.	„ 4.—	
2 ½ kg 3 tojásos tarhonya	80.— „ 2.—	
4 ½ kg		

Csomagolást nem számítok. Ha egyszer rendel, állandó vevőm marad. 9 pengőért **utánvételel** megrendelhető

Singer Béla cégnél,

fűszer- és terménykereskedés

Szeged, Tisza Lajos körút 38. szám.

Most jelent meg!

Most jelent meg!

ELŐSZÖR IGAZSÁG!

AZUTÁN BÉKE

c. reviziós könyv 340 oldal terjedelemben, 72 képpel és grafikonnal. Irta és összeállította VICSAY LAJOS Minden tanítónak, aki a ma ifjúságával hazánk veszteségeit megismertetni és őket az ország visszaszerzésére nevelni akarja, feltétlenül olvasnia kell.

Reviziós előadásokra költemények teljes gyűjteménye áll a tanítóság rendelkezésére. **A reviziós órák tartásához és reviziós ünnepélyek előkészítéséhez nélkülözhetetlen**

Megrendelhető kizárólag a Magyar Ünnep kiadóhivatalánál Szegeden. Ára 6 pengő.